

Univerzita Karlova v Praze

Filozofická fakulta

Ústav románských studií

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Václav Sevald

Luigi Pirandello a Sicílie

Luigi Pirandello and Sicily

Praha 2012

Vedoucí práce: PhDr. Alice Flemrová, Ph.D.

Poděkování

Rád bych poděkoval vedoucí své bakalářské práce PhDr. Alici Flemrové, Ph.D. za její čas a ochotu při konzultacích nad vznikajícím textem této práce.

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracoval samostatně, že jsem řádně citoval všechny použité prameny a literaturu a že práce nebyla využita v rámci jiného vysokoškolského studia či k získání jiného nebo stejného titulu.

V praze dne 25.7.2012

.....

Abstrakt

V úvodu se v základních rysech seznámíme se Sicílií a povahou jejích obyvatel, a také s životopisnými fakty, týkajícími se období života, které Luigi Pirandello prožil na Sicílii.

Následně se na základě analýz autorových vybraných literárních děl pokusíme zjistit, do jaké míry bylo Pirandellovo dílo ovlivněno sicilským prostředím, historií, jeho obyvateli a veristickou tematikou. Za předmět analýzy nám budou sloužit tři povídky (*Osvědčení, Amfora, Rozmysli si, Jakoubku!*), dvě dramata (*Čapka s rolničkami, Liolà*) a román *I Vecchi e i giovani*.

V závěru shrneme výsledky analýz všech vybraných literárních děl, abychom konstatovali míru vlivu Sicílie na dílo Luigiho Pirandella.

Klíčová slova

Luigi Pirandello, Sicílie, moderní italská próza, italské divadlo.

Abstract

The introduction familiarizes us with basic characteristics of Sicily and its inhabitants, as well as biographical facts regarding Luigi Pirandello's period of life during which he lived there.

Subsequently, based on analysis of author's selected writings, we try to find out to what extent has Pirandello's work been influenced by the Sicilian environment, history, inhabitants and veristic themes. For the analysis we will make use of three stories (*Certificate, Amphora, Pensaci, Giacomino!*), two plays (*Il berretto a sonagli, Liolà*) and the novel *I vecchi e i giovani*.

In the end we summarize the results of the analysis to determine the degree of influence on Luigi Pirandello's work.

Keywords

Luigi Pirandello, Sicily, modern italian prose, italian theatre.

Obsah

Předmluva	7
Úvod.....	8
Sicilská povaha	8
Pirandellův život na Sicílii.....	10
Vliv verismu.....	17
Humorismus	17
1. Povídka <i>La patente – Osvědčení</i>	20
1.1. Tématika.....	21
2. Povídka <i>La giara – Amfora</i>	25
3. Povídka <i>Pensaci, Giacomino! – Rozmysli si to, Jakoubku!</i>	31
3.1. Tématika.....	31
4. Drama <i>A biritta cu` ciancianeddi – Čapka s rolničkami</i>	39
5. Drama <i>Liola – Sicilská komedie</i>	46
6. Román <i>I vecchi e i giovani – Staří a mladí</i>	54
6.1. Hlavní postavy a stručný obsah.....	54
6.2. Tématika.....	55
Závěr	65
Riassunto.....	68
Seznam použité literatury.....	70
Seznam internetových zdrojů.....	72

Předmluva

V této práci se pokusím na základě analýzy vybraných povídek, dramát a románu *I vecchi e i giovani* (Stáří a mládí), zjistit, do jaké míry je dílo světoznámého spisovatele a dramatika, Luigiho Pirandella, ovlivněno jeho vztahem k rodné Sicílii.

Tento vztah byl výrazně rozporuplný, stejně jako Pirandellův vztah k otci. Pirandello byl už jako malé dítě velmi citlivý, a proto intenzivně vnímal rozporuplnou Sicílii. Svědčí o tom řada kladných i záporných vzpomínek a zážitků, které se staly součástí velké části jeho literárních a dramatických děl, z nichž některé jsou z tohoto pohledu přímo emblematické. Prostředí ospalého, zaostalého, jihosicilského maloměsta je téměř vždy věrným obrazem Agrigenta (dříve Girgenti); hlučné přístavní městečko, celé žluté od všudypřítomného sирného prachu, je obrazem bývalé agrigentské přístavní osady, Empedoclova přístavu; sирné doly, připomínající některé ze známých výjevů pekla, jsou hrůzným obrazem panujících podmínek v dolech Favara, Aragona a dalších; předlohou pro vesnici uprostřed olivových a mandlových hájů, napůl cesty mezi městem a přístavem, je Villaseta, nedaleko od níž se nachází starobylá venkovská usedlost Caos, kde se autor narodil a kde byl rozprášen jeho popel. Rozdílné city, které Pirandello chová k těmto jednotlivým místům, jsou dobře patrné z tónu, kterým jsou místa popisována. K vytvoření celkového dojmu a dokreslení atmosféry Pirandello využívá detailních popisů vůní, zvuků, krajiny, moře, památek, rostlin, zvířat, lidových písní, zvyků a v neposlední řadě také místního dialektu.

Vzhledem k omezenému rozsahu práce je výběr analyzovaných textů poměrně úzký a rozhodně jej nelze považovat za vyčerpávající. Usiloval jsem především o nalezení nejvýraznějších rysů Sicílie a sicilské společnosti, jež se promítly do Pirandellovy literární tvorby. Přestože Pirandello většinu života prožil v Římě, ve svém nitru Sicílii nikdy zcela neopustil, naopak, vracel se sem neustále prostřednictvím vzpomínek, které se staly nedílnou součástí jeho díla.

Úvod

Sicilská povaha

„Sicilané jsou obecně spíše vychytralí než rozumní, spíše prudcí než upřímní, milují novinky, jsou svárliví, lichotiví a od přírody závistiví; jsou bystrými kritiky vlády, považují za snadné vše to, co by udělali být na místě vládnoucích. Na druhou stranu, mají smysl pro spravedlnost, jsou věrní králi a vždy připravení mu pomoci, jsou velmi milí k cizincům a jako přátelé velmi ohleduplní. Jejich povaha je složena ze dvou extrémů: částečně jsou nesmělí a částečně až ztřeštěně nerozvážní. Nesmělí pokud se jedná o jejich vlastní zájmy, neboť jsou na ně velice vázaní a k dosažení vlastních cílů jsou schopní proměn jako by byli potomky Protea¹, podřizují se komukoli, kdo jim může nějakým způsobem pomoci a stávají se tak úslužnými, až se přímo zdá, že se narodili, aby sloužili. Ale jsou až neuvěřitelně nerozvážní a zbrklí, pokud mají spravovat společný majetek, potom jednájí zcela odlišným způsobem.“²

Takto popsal sicilskou povahu v sedmnáctém století mesinský básník a spisovatel Scipio di Castro ve svém díle *Avvertimenti a Marco Colonna quando andò vicerè in Sicilia* (Upozornění Marku Colonnovi na problémy vládnutí na Sicílii). Psal zde o tom, že jakákoli říše snažící se o ovládnutí ostrova byla vždy nakonec nucena se vzdát a opustit ho za takových podmínek, že už se nikdy nemohla vrátit. O Sicílii je známo, že byla ovládána mnoha národy a mocenskými útvary kvůli výhodné strategické pozici uprostřed středomoří. Zajímavým paradoxem ale je, že Sicilané bez větších protestů vítali každého dobyvatele, což bylo příčinou nejistoty a zranitelnosti obrany aktuálního vládce, vždy zde byly neustálé tendence obyvatelstva vymanit se z jakékoli nadvlády. Proto se Sicílie stala cílem mnoha vojenských a politických operací (Arabská invaze 16. června roku 827 se

---

¹Próteus (latinsky *Proteus*) je v řecké mytologii mořský bůh, syn boha moří Poseidona a mořské nymfy Náidy. V mýtech se objevuje jenom jako nevládný stařec děsící svými proměnami. (GRAVES, Robert. *Řecké mýty*. Praha: Levné knihy KMa, 2004, str. 738.)

²SCIASCIA, Leonardo. *La corda pazza: Scrittori e cose della Sicilia*. 5. vyd. Turín: Einaudi, 1970, str. 11.

odehrála za podobných okolností jako vylovení spojeneckých vojsk 10. července roku 1943).³

„Díky tomu si místní obyvatelstvo vypěstovalo neustálý pocit nejistoty a strachu z budoucnosti, čemuž přizpůsobili svůj způsob života a chování, svůj pohled na svět – strach, obavy, nedůvěra, skryté touhy, neschopnost s kýmkoli navázat jiné než citové vztahy, násilí, pesimismus a fatalismus – ať už celé společnosti nebo jednotlivců.“⁴

Sám Pirandello říká, když mluví o Vergovi: „Sicilané mají skoro všichni instinktivní strach ze světa a ze života, kvůli kterému se uzavírají do sebe, do samoty, spokojení s tou troškou co mají, pokud jim zajistí bezpečí. S nedůvěrou hledí na krajinu, která je na rozdíl od jejich duší otevřená, plná slunce, a tím více se uzavírají sami do sebe. Nedůvěřují moři, které je ze všech stran odděluje, odtrhuje od ostatních a zanechává je v neúprosné samotě. Díky této nedůvěře si vytvářejí ostrov sami ze sebe a sami si také užívají tu trošku štěstí, pokud se daří; stejně pak o samotě, v tichosti, často zoufale a bez slitování trpí. Ale jsou takoví, kteří uniknou...“. Je ale nutné hledět na tyto příčiny z celkové perspektivy. Sicilané se obávají spíše moře, které přineslo mnoho nevídaných dobyvatelů, od Berberů, Normanů, přes armádu Karla V., Ludvíka XIV., Rakušany, až po Garibaldiho. Strach „historický“ se tedy stal strachem „existenciálním“, projevujícím se neustálou snahou o oddělení, osamostatnění, a to jak jednotlivců, tak skupin, společenství a také celé oblasti. V jisté chvíli se ale nejistota a strach mění v představu, že tato izolovanost, se všemi svými zákony a pochybami, představuje určitou výsadu a sílu, tam kde je ve skutečnosti zranitelnost a slabost. To je příčinou odcizení, jistého druhu šílenství, projevujícího se pak předsudky, hrdostí a arogancí.⁵

---

³ SCIASCIA, La corda pazza, 1970, str. 12.

⁴ Ibidem, str. 13.

⁵ Ibidem.

Tuto typickou sicilskou uzavřenost a hrdost nazývá Leonardo Sciascia *sicilianità* („sicilskost“), či *sicilitudine* (Sicílie+samota). Tímto termínem, shrnujícím charakteristické vlastnosti obyvatel Sicílie, chtěl pojmut tematiku sicilských spisovatelů, zachycujících všední realitu, lidskou povahu a duši s takovou silou, platností a úplností, že postihují všeobecné platné zákony lidské inteligence a osudu (Michele Amari, Giovanni Verga, Isidoro La Lumia, Luigi Capuana, Federico de Roberto, Alessio Di Giovanni, Luigi Pirandello, Francesco Lanza, Nino Savarese, Elio Vittorini, Giuseppe Tomasi di Lampedusa, Salvatore Quasimodo)⁶.

To, že je Pirandellovo dílo silně ovlivněno sicilskou společností, potvrzuje Antonio Gramsci: „Pirandellova poetika nemá původ v knihách nebo filozofii, je ale přímo ovlivněna historicko-kulturními událostmi a z nich plynoucích zkušeností, minimálně ovlivněných světem knih. V jeho díle můžeme najít pohledy, které zhruba odpovídají subjektivistické koncepci (filozofická koncepce popírající objektivní pravdu a hodnoty), ale tyto zorné úhly vycházejí ze života samého, z kultury dané epochy, a také z folkloru. Pirandellova poetika má své základy v současném, lidovém a místním způsobu myšlení, proto jeho postavy nejsou intelektuálové převlečení za prostý lid. Jeho postavy jsou věrným zachycením sicilského lidu v určité době. Jednají a uvažují daným způsobem právě proto, že jsou prostí Sicilané“⁷. Antonio Gramsci zde komentoval nejvýraznější regionální aspekty Pirandellova díla, ale s velkou opatrností by se jeho závěry často mohly aplikovat na celé dílo tohoto agrigentského spisovatele.

Pirandellův život na Sicílii

Luigi Pirandello, básník, prozaik, dramatik a profesor, se narodil 28. června 1867 nedaleko Agrigenta (dříve Girgenti), na rodinné venkovské usedlosti přezdívané Chaos (Càvusi v sicilském dialektu) v době, kdy byla Sicílie zasažena epidemií cholery. Jeho rodiče, Caterina Ricci-Gramito a Stefano Pirandello se poznali, když se Rocco, bratr Cateriny, vrátil ze zajetí po bitvě u Aspromonte⁸. Zde bojoval po boku Garibaldiho, stejně

---

⁶SCIASCIA, op.cit., str. 16.

⁷SCIASCIA, op.cit., str. 120.

⁸AGUIRRE D`AMICO, Maria Luisa. *Album Pirandello*. 1. vydání. Milano: Arnoldo Mondadori Editore S.p.A., 1992, str. 14

jako jeho přítel Stefano Pirandello, pocházející z Palerma, s janovskými předky, který přijel do Agrigenta (v té době Girgenti), aby dohlížel na chod pronajatého sirného dolu (Caterina byla dcerou Giovanniho Ricci-Gramita, zapaleného vlastence, odsouzeného k vyhnanství po antibourbonské revoluci v roce 1848. Giovanni našel politický azyl na ostrově Malta, kam za ním dorazila jeho žena Anna Bartoli s dětmi. Pár měsíců po jejich příjezdu Giovanni zemřel a Anna se vrátila s dětmi do Girgenti ke svému strýci. V dětství Caterina často vzpomínala na svého otce, který zemřel ve vyhnanství. V roce 1860 ušila vlajku pro ty, kteří budou bojovat za stejné ideály, kvůli kterým zemřel její otec. Potom se setkala se Stefanem: „Tenkrát jsem poprvé viděla vašeho otce po návratu z bitvy u Aspromonte, janovského četníka, garibaldiho spolubojovníka z šedesátého“⁹).

Malý Luigi nechodil do veřejné základní školy (soukromé školy ctily církevní zákon, a proto byly pro zapřísáhlého vlastence dona Stefana nepřipustné, jelikož Vatikán se stavěl proti sjednocení Itálie), měl soukromého učitele, jak bylo zvykem v nižších a středních vrstvách buržoazie. Rodiče náležící k této vyšší společenské třídě se obávali toho, že by jejich děti mohly přijít do kontaktu s dětmi přístavních dělníků a vozků, kteří si mohou dovolit luxus poslat dítě do školy, a že by potomci lidí, kteří jsou zvyklí na potulný život, mohli jejich dětem minimálně vnuknout špatné myšlenky, nebo hůře, naučit je nějakou neřest¹⁰.

Když Pirandello završil základní vzdělání, studoval dva roky na technickém institutu v Agrigentu, na přání svého otce, který doufal, že by mu syn s obchodním diplomem mohl být nápomocný v jeho vlastních obchodech. Matematika ho ale nebavila a v jednom autobiografickém úryvku z roku 1893 vzpomíná: „všechna ta čísla, všechna ta pravidla, všechn ten pevný matematický řád, to vše se přičilo mé duši“. Zajímal se především o literaturu a slovesné umění, a tak se rozhodl přestoupit na klasické gymnázium v Porto Empedocle. Dalším důvodem, proč nechtěl pokračovat ve studiu, bylo to, že nechtěl plnit otcova přání, jelikož by tím přiznal, že vlastně patří do rodiny, v což on nevěřil. Byl už od dětství přesvědčen o tom, že byl vyměněn za jiné dítě zlými

---

⁹ AGUIRRE D`AMICO, op.cit., str. 14-15

¹⁰ CAMILLERI, Andrea. *Biografia del figlio cambiato: Il romanzo della vita di Luigi Pirandello*. 4. vyd. Milano: Rizzoli, 2004.

čarodějnicemi, o kterých mu vyprávěla jeho chůva (jedná se o lidovou pověst, která se v různých obměnách objevuje v mnoha kulturách)¹¹.

Jeho rodina byla na poměry tehdejších zámožnějších obyvatel Agrigenta, Porta Empedocle či Palerma, velmi vzdělaná a pokroková. Tím více mladý Pirandello vnímal zkostratělost tradic a neúprosný, po staletí neměnný, sicilský společenský řád. Trvalo velmi dlouhou dobu, než Sicílii přijal za svoji rodnou zem. Připadal si jako cizinec, jako někdo naprosto odlišný, a pocit sounáležitosti nenacházel ani doma, v rodině. Na jedné straně byl ovlivněn výchovou otce, racionálního ateisty, na druhé straně byl naprosto okouzlen světem pověr, pověstí a lidových báchorek, které mu vyprávěla jeho věřící chůva. Přes otcův přísný zákaz s ní jako chlapec začal chodit do kostela a jistou dobu byl dokonce jedním z nejzbožnějších místních věřících, Víra mu pomáhala překonat pocit odcizení a samoty. Farář, který chtěl Pirandella odměnit a snad také obměkčit jeho zatvrzelého otce, zfalšoval losování loterie o to, do jakého domu bude při procesí donesena soška Panenky Marie. Pirandello jeho podvod ale prohlédl a zvítězila v něm otcova výchova. Na zázrak neuvěřil a naráz zanevřel na celou víru v Boha¹².

Už od raného dětství měl s otcem velmi komplikovaný vztah. Pirandello ho ve své dětské naivitě považoval za příčinu všeho špatného, co se mu přihodilo; od předčasného narození v domě uprostřed divočiny (don Stefano neúmyslně manželku nakazil cholerou), přes šílenství své sestry, které propuklo v době, kdy mladý Pirandello odhalil otcovu nevěru, až po finanční krizi po zatopení sirného dolu v roce 1903. Jednou z příčin, proč se necítil být součástí rodiny, byly také časté otcovy výbuchy vzteku, vyvolané pouhými maličkostmi, díky kterým se ho malý Pirandello bál. On sám byl pravým opakem autoritativního otce. Vždy mu byly bližší jeho matka, sestra a chůva¹³.

I když měl janovské předky, don Stefano, Pirandellův otec, byl typickým sicilským otcem, který je hlavou rodiny, absolutním vládcem, se kterým se o ničem nediskutuje. Proto musel Pirandello otce obelstít, aby mohl na gymnázium přestoupit. Pilně studoval matematiku, aby splnil pololetní zkoušky na technickém institutu, což se mu podařilo, otcí

---

¹¹ CAMILLERI. op.cit., str. 43

¹² Z doslovu „Kritik plný protikladů“ Alice Flemrové in PIRANDELLO, Luigi. *Humor*. 1. vyd. Praha: Havran, 2006, s. 22.

¹³ CAMILLERI. op.cit., str. 46-48

ale řekl, že propadl z matematiky, čímž samozřejmě spustil otcův typický výbuch vzteku, během něhož byl jistě zničen nějaký ten kus nábytku. Matce ale řekl pravdu: postoupil, ale potřebuje být přes léto v Girgenti, aby si z peněz, které mu otec dá na učitele matematiky, zaplatil lektora latiny, který ho připraví na rozdílové zkoušky na gymnázium. Donna Caterina si promluvila s bratrem Vincenzem, který na gymnáziu učil, a ten Pirandellovi sehnal profesora Zagaru. Díky intenzivnímu studiu po celé léto se mu nakonec podařilo dostat se na gymnázium, rovnou do druhého ročníku. Don Stefano tak dlouho nemohl nic tušit a Pirandello slavil dvě vítězství: sám si vybral zaměření studia a navíc tím potvrdil svoji odlišnost od otce¹⁴.

Zanedlouho na to byla rodina nucena na nějaký čas přestěhovat se do Palerma. Don Stefano investoval do jednoho sirného dolu ve vnitrozemí, ale záhy jeho společníci zkrachovali a rodina se ocitla bez prostředků. Don Stefano byl tedy nucen požádat o pomoc svého staršího bratra. Ten mu svěřil správu sirného skladu nedaleko Porto Empedocle, takže by rodina teoreticky mohla zůstat v Girgenti, ale bratr Felice požadoval, aby se mu Stefano každý týden hlásil v Palermu a předkládal účty a zisky z obchodu. Proto se don Stefano rozhodl usadit s rodinou v Palermu. V té době je Pirandellovi třináct let a změnu prostředí snáší spíše špatně. Z klikatých uliček Girgenti do Palerma, do frenetické, hlučné, neosobní metropole. Pirandello před tímto shonem velkoměsta utíkal do malé zahrady okolo vily, ve které bydleli. Nad jejich bytem žila rodina vlastníka vily s jedenáctiletou dcerou Giovannou, která chodila do prestižní klášterní školy¹⁵.

Zde Pirandello prožil svojí první lásku. Během celého léta se navzájem nenápadně pozorovali a nakonec se do sebe zamilovali. Když se pak Giovanna musela vrátit do klášterní školy, Pirandello těžce onemocněl, v podstatě umíral, a dokonce několik lékařů nemohlo přijít na příčinu jeho závažného zdravotního stavu. Na této události je vidět, jak moc byl Pirandello citlivý a jak moc intenzivní byly jeho vztahy se ženami. Bohužel, nakonec se Giovanně snažil co nejvíce vyhýbat, podobně jako na konci mnoha jeho budoucích vztahů se ženami.¹⁶

---

¹⁴ CAMILLERI. op.cit., str. 63-65.

¹⁵ Ibidem, str. 74.

¹⁶ Ibidem, str. 79-86.

V Palermu se naplno projevila Pirandellova vášeň pro literaturu. Poté co, alespoň podle lékařů, málem zemřel, se rozhodl stát se básníkem (Gaspere Giudice: „chtěl na sebe vzít podobu básníka“), jako pravý vyměněný syn, protože básník má velmi daleko k obchodníku se sírou. Již v Agrigentu napsal svoji první hru *Barbaro* (Barbar), inspirovanou tragédií *Eufemio da Messina*, kterou pak také zinscenoval za pomoci spolužáků (již ve dvanácti letech byl u svých her nespokojený s hereckými výkony, stejně jako později při zkoušení jeho nejznámějších her). V Palermu však bylo mnohem více příležitostí a zdrojů. V noci si při svíčke četl díla latinských, italských a řeckých autorů, aby získal přehled o klasické literatuře, měl však rád také básníky devatenáctého století (Carducci, Graf). Ti ho inspirovali k psaní veršů, které se dochovaly ve sbírkách *Prime note* (První zápisky) a *Nuovi versi* (Nové verše). S hrdostí si poznamenával, kdy a kde byly předneseny nebo uveřejněny jeho básně. Nejen, že jeho úspěchy uspokojovaly jeho ego, ale také byly veřejným potvrzením zrození vyměněného syna, básníka¹⁷.

V Pirandellově rodině v té době ale nastaly problémy. Donu Stefanovi jednoho dne přišel dopis od sestřenice, bývalé snoubenky, v němž ho žádala o pomoc. Protože jí umřel manžel, ocitla se s dcerou v naprosté bídě. Dopis otevřela, jak byla zvyklá, když byl manžel v Porto Empedocle, Donna Caterina. Manželovi ihned po jeho příjezdu přikázala, aby ženě nějak pomohl. Don Stefano tedy bývalou snoubenku vyhledal a dal jí nějaké peníze. Mezi bývalými milenci ale znovu ožila stará láska a začali se stýkat. Donna Caterina si vše brzy domyslela a netrvalo dlouho, z náznaků a útržků rozhovorů si vše domyslel také čtrnáctiletý Pirandello. Jednoho dne otce sledoval při cestě na jeho tajnou schůzku s milenkou. Zde došlo k incidentu, který znamenal definitivní roztržku mezi otcem a synem. Když Pirandello vtrhl do salonu, kde se odehrávala tajná setkání, Don Stefano se schoval za závěs, ale dole mu byly vidět boty. Pirandello, když viděl otcovu zbabělost, plivl milence strnulé překvapením prudce do tváře a čekal na otcovu zuřivou reakci. Don Stefano se však ani nepohnul. Než Pirandello odešel, podíval se ještě na ženu mající výraz jakoby pobaveného úžasu, v očích jí však byl vidět pocit viny. Od té doby spolu don Stefano a Pirandello mluvili jen sporadicky a z nutnosti¹⁸.

---

¹⁷ CAMILLERI. op.cit., str. 72-87

¹⁸ Ibidem, str. 87-93

Následkem napětí v rodině, často přerůstajícího v hádky, Pirandellova starší sestra Lina v křehkém období puberty zešílela a místo lidí viděla zvířata, například otce viděla jako vlka. Všichni tím byli naprosto zdrceni a dělali si o ní starosti. Nejvíce ale don Stefano, který se z pověřivosti cítil být zcela zodpovědný za dceřino neštěstí, které – ač byl bezvěrec - považoval za Boží trest za svůj hřích. Snažil se zajistit dceři klid. Milence sehnal v sirném dole ženicha a s rodinou se přestěhoval do Porto Empedocle. Mladý Pirandello však zůstal v Palermu, kde dokončoval gymnázium¹⁹.

Přestože se Pirandellův spolubydlící Carmelo Faraci snažil zastat co nejvíce domácích prací okolo jejich společného bydlení, aby měl jeho přítel Pirandello co nejvíce času na studium, jeho výsledky v posledním ročníku gymnázia nebyly dobré. Nechodil na přednášky a školu zanedbával do té míry, že ho skoro nepustili k závěrečným zkouškám. Vášnivě se totiž zamiloval do sestřenice Liny (o jejich bolestném vztahu Pirandello později napsal povídku *Tra due ombre – Mezi dvěma stíny*). Přestože byla Lina o čtyři roky starší a měla ve svých zralých dvaceti dvou letech dostatek nápadníků, zamilovala se také. Tajně se zasnoubili a Lina odmítla několik zámožných nápadníků, díky čemuž jejím rodičům vše došlo. Právě proto, že její rodiče věděli o Pirandellově lásce k literatuře a o složitých vztazích s otcem, schválili zasnoubení pod podmínkou, že zanechá studia a bude pracovat s donem Stefanem, aby si zajistil živobytí. Doufali, že mladíkova láska k literatuře, nebo odpor k otci, budou silnější než touha po jejích dceři. Pirandello by se ale vzdal všeho, aby mohl být se svou krásnou, provokující Linou. Oficiálně se tedy stal snoubencem se vším, co k tomu patřilo. S Linou se nikdy nemohl vidět o samotě, pouze ve společnosti někoho z její rodiny²⁰.

V létě roku 1886 Pirandello odjel do Porto Empedocle, aby pracoval s otcem. Vzdal se složitě nabitě identity vyměněného syna, umělce, a kvůli své lásce vstoupil do pekla. Měl za úkol vážit a počítat síru, která pak byla odnášena v koších. V tom roce se z malého přístavu vyvezlo tři sta tisíc tun síry z 271 funkčních dolů ve vnitrozemí. Těžba síry byla v těchto dobách skutečně nelidskou prací a Pirandello toto prostředí mnohokrát popisoval ve svém díle. Po třech měsících neskutečné dřiny zjistil, že už nemůže dál. Nevěděl, zda se

---

¹⁹ CAMILLERI. op.cit., str. 93-95

²⁰ Ibidem, str. 103-106

má radovat či plakat. Definitivně se mu potvrdilo, že není synem svého otce, že mu není souzena práce v sírném dolu. Zároveň to ale znamenalo konec vztahu s Linou. Toho, že syn není na tuto práci stavěn, si všiml také don Stefano, který celou situaci nakonec vyřešil tím, že se domluvil s rodiči Liny na tom, že Luigi půjde na vysokou školu studovat právo, a jakmile dokončí studium, dostane od otce nějaké peníze a budou se s Linou moci vzít. Její rodiče souhlasili, a tak se Pirandello zapsal na vysokou školu, ale ne na práva, jak chtěl otec, ale na filozofickou fakultu. Po návratu do Palerma ale jeho vztah k Lině ochladl, cítil se jako v pasti, jakoby mu bránila v uskutečnění jeho cíle stát se spisovatelem. Rozhodl se tedy, že odjede dokončit studium do Říma, aby nebyl svojí neodbytnou snoubenkou rozptylován. Lina pochopitelně nesouhlasila, ale její rodiče ano. Už při odjezdu ale Pirandello věděl, že se ke své snoubence nikdy nevrátí.²¹ Nechtěl se vracet vůbec. Od té doby na Sicílii trávil pouze prázdniny. Jeho cesty sem byly pouze výjimečné (například když jel na matčin pohřeb), zbytek života prožil v Římě a část také na cestách po Evropě a Jižní i Severní Americe. Na svůj rodný ostrov se vrátil až po své smrti, ale ve svém nitru ho, jak lze pozorovat na jeho díle, nikdy neopustil.

---

²¹ CAMILLERI. *op.cit.*, str. 107-111

Vliv verismu

Centrálním bodem Pirandellovy narace je velmi často určitá událost, která se přihodila nezávisle na vůli protagonistů.

V rámci verismu, italské varianty pozitivistického realismu, jsou tyto události prezentovány jako „probíhající události“, jeden článek nekonečného řetězu příčin a následků, kde je každá událost následkem té předešlé a příčinou následující. Nehledají se ani příčiny, ani následky, protože jsou přirozené a nezávislé na vůli jednotlivce, který je musí přijmout a nevzpírat se, pokud nechce, aby se zhoršilo jeho společenské postavení²².

Pro Vergu jsou to tyto události a společenské postavení, co určuje vlastnosti postav, tím že jim předurčují určitý způsob jednání, často nelidského a iracionálního. Co se týká událostí, bohatí i chudí jsou podřízeni stejným zákonům osudu, už od narození mají stejné známé a nepřekonatelné limity, proti kterým je zbytečné se vzpírat, limity, díky kterým jsou všichni předem poraženi. Pirandello si už na začátku své literární tvorby uvědomoval, že nestačí tyto události pouze představit, ale měly by být dále zkoumány a analyzovány ve svých příčinách a měly by být předkládány následky, jelikož to jsou ty tíživé balvany lidské existence a tudíž i postav. Tento balvan postavy tlačí, i když je to bezdůvodné, a nutí je žít určitým způsobem, rozhodovat se na základě obecného konsensu²³.

Humorismus

K lepšímu pochopení Pirandellova díla je především nutné pochopit koncept humorismu, kterým představuje události a postavy, ať už v próze, nebo dramatech. Pro co největší srozumitelnost použijeme slova samotného Pirandella z jeho knihy *Humor*:

„Vidím nějakou starou ženu s obarvenými vlasy, napatlanými kdovíjakou strašnou pomádou, a vůbec celou směšně nalíčenou a našňořenou v dívčích šatech. Dám se do smíchu. Pocítím, že ta stará paní je protikladem toho, čím by úctyhodná stará paní měla

---

²² BONGHI, Giuseppe. *Introduzione generale alla poetica di Luigi Pirandello*. [online]. 2001, [cit.2012-07-18].Dostupné z: http://www.classicitaliani.it/pirandel/critica/Bonghi_introduzione_generale.htm

²³ BONGHI, G. *Introduzione generale alla poetica di Luigi Pirandello*. [online]. [cit. 2012-07-18].

být. Tak se mohu, ponejprv a povrchně, zastavit u toho komického dojmu. Komično je totiž právě procítěním protikladu. Avšak pokud ve mně zasáhne reflexe a vnučne mi myšlenku, že tu starou paní možná vůbec netěší být nastrojená jako papoušek, ale že tím snad i trpí a dělá to jen proto, jelikož si milosrdně namlouvá, že když se takhle naporádí a zamaskuje své vrásky a šediny, podaří se jí udržet si lásku mnohem mladšího manžela, dojde k tomu, že se jí už nemohu smát jako prve, protože právě reflexe, jež ve mně zapracovala, mě posunula dál či, lépe řečeno, hlouběji za ono počáteční povšimnutí: z prvotního pocítění protikladu mě přesunula až k tomuto procítění protikladu. A to je celý rozdíl mezi komičnem a humorem²⁴.“

Humorismus je tedy určitý postup, kterým humoristický autor zobrazuje realitu, události a postavy. Během vytváření i samotné prezentace díla není reflexe vedlejším efektem, naopak je tím zásadním faktorem, díky němuž můžeme pochopit, co se nám děje před očima. Reflexe se podle Pirandella při vytváření humoristického díla „neskrývá, nezůstává neviditelnou, tedy nezůstává téměř jistou formou citu, téměř jen zrcadlem, v němž se cit vzhlíží, ale že se staví proti citu jako soudce, analyzuje ho oprost'ujíc se od něj, rozkládá jeho obraz. Z této analýzy a z tohoto rozkladu se ovšem rodí jiný či šíří jiný cit: který by se mohl nazývat procítění protikladu.“²⁵

„Pro Pirandella nejsou příčiny nikdy tak logické, jak mohou být ve vyprávění nebo dramatu, v nichž je vše v podstatě promyšlené, propojené a spořádané v mezích, které stanovil autor, i když se někdy zdá, že se vše vyvíjí volně a náhodně. Proto v Humorismu nemůžeme mluvit o souvislostech, protože uvnitř každé postavy se odehrává boj mezi mnoha dušemi, které se snaží zachytit skutečnost, např. duše instinktivní, duše morální, citlivé, společenské, a naše skutky nabývají určité podoby, postavy dostávají určitou masku, naše povědomí jedná podle toho, která z duší nás zrovna ovládá. Proto považuje každý z nás za platný vlastní výklad skutečnosti a faktů a nikdy plně nesouhlasíme s výkladem ostatních lidí, jelikož skutečnost a naše vnitřní já se nikdy neprojevují úplně celé, ale jednou tak, jindy jinak, podle toho, jak se mění život sám. Pirandello se dívá na

---

²⁴ PIRANDELLO, Luigi. *Humor*. 1. vyd. Praha: Havran, 2006, str. 131.

²⁵ *Ibidem*.- str. 131.

příběh a postavy a chová se jako dítě, které rozbijí hračky, aby se podívalo, jak vypadá uvnitř. V Humorismu se tedy rozlišuje komický aspekt, vycházející z povšimnutí opaku, a humoristický nebo dramatický aspekt vycházející z procítění opaku. První aspekt je povrchní, každému jasně zřetelný; ten druhý je naopak uvnitř člověka a nelze na něj přijít jinak než reflexí.²⁶

---

²⁶ BONGHI, G. *Introduzione generale alla poetica di Luigi Pirandello*. [online]. [cit. 2012-07-18].

Analýza vybraných literárních textů

1. Povídka *La patente* – Osvědčení

V této povídce je vyprávěn příběh muže jménem Chiàrchiaro, který všem přináší smůlu. Každý se obává jeho prokletí, a z toho důvodu nemůže sehnat práci, která by živila jeho rodinu. To je hlavní konflikt mezi protagonistou a společností. Další postavou je soudce D`Andrea („zjednávající spravedlnost pro ubohé, divoké lidičky“), který po několika nocích nemůže spát kvůli Chiàrchiarovi žalujícím pro pomluvu dva mladé muže, které přistihl při tom, jak na něho ukazují vztyčený malíček a ukazováček, gestem sloužícím na obranu proti uřknutí.

Soudce D`Andrea je z případu velmi rozrušený, protože s naprostou jistotou ví, že Chiàrchiaro soud prohraje („Byl to opravdu nespravedlivý proces: nespravedlivý, protože zahrnoval bezcitnou nespravedlnost, vůči které se ten ubožák chtěl zoufale vzepřít, ale bez žádné šance na úspěch²⁷“), protože všichni, včetně soudců, se bojí jeho prokletí přinášející neštěstí, která je navíc už pár let všeobecně známa. Pozve si tedy Chiàrchiaru k sobě do kanceláře, aby mu žalobu rozmluvil.

Chiàrchiaro o tom ale nechce nic slyšet a hájí se tím, že nemá jinou možnost, protože jeho dvě dcery a tři roky nemocná manželka přežívají jen díky podpoře příbuzného z Neapole, který má sám čtyři děti. Kvůli naprosté bídě, ve které žijí, potřebuje Osvědčení, díky němuž by mu lidé platili poplatek za to, že půjde někam jinam, aby například jeho samotná přítomnost nezpůsobila nějaké neštěstí. Chiàrchiaro si je zcela jistý, že je schopen svým jediným pohledem srovnat město se zemí, už jen kvůli nenávisti vůči lidem, kterou si v sobě časem vypěstoval.

Příběh končí tím, že Chiàrchiaro trvá na tom, aby soudce co nejdříve zahájil proces a on tím pádem získal své vytoužené Osvědčení o tom, že přináší smůlu. Soudce je ale zdrcený, má doslova žalem sevřené hrdlo, a tak Chiàrchiaru pouze obejmě, jelikož není ani schopen slov, jak ho jeho bezvýchodná situace dojmá.

---

²⁷ PIRANDELLO, Luigi. *Novelle per un anno*. 2. vyd. Roma: Newton & Compton, 1998, str. 278.

1.1. Tématika

„Era veramente iniquo quel processo là: iniquo perché includeva una spietata ingiustizia contro alla quale un pover'uomo tentava disperatamente di ribellarsi senza alcuna probabilità di scampo. C'era in quel processo una vittima che non poteva prendersela con nessuno. Aveva voluto prendersela con due, lí in quel processo, coi primi due che gli erano capitati sotto mano, e - signori - la giustizia doveva dargli torto, torto, torto, senza remissione, ribadendo cosí, feroceamente, l'iniquità di cui quel pover'uomo era vittima.“²⁸

Pirandello zde předkládá veristické téma boje proti osudu, který je už předem prohraný, díky všudypřítomným předsudkům, ovládajících celou společnost. Téma marného boje proti vlastnímu osudu vychází z autorovy inspirace verismem, který ale překonává již na začátku své tvorby. Posun od veristického postupu je v této povídce patrný z postavy soudce D'Andrey, jehož ústy a myšlenkami autor vyjadřuje svůj postoj. Tím se zásadně rozchází s veristickou metodou spočívající v nezaujatém, co nejvíce objektivním pohledu na danou událost. Soudce, kterému nedá spát předem prohraný Chiàrchiarùv boj proti všeobecné pověřivosti, se snaží oběti této určité formy společenské šikany pomoci alespoň tím, že ho odradí od jeho žaloby.

„Ma non poteva starsi zitto il magro giudice D'Andrea. Se n'era fatta proprio una fissazione, di quel processo. Gira gira, ricascava per forza a parlarne. Per avere un qualche lume dai colleghi - diceva - per discutere cosí in astratto il caso.“

Perché, in verità, era un caso insolito e speciosissimo quello d'un jettatore che si querelava per diffamazione contro i primi due che gli erano caduti sotto gli occhi nell'atto di far gli scongiuri di rito al suo passaggio.“

Diffamazione? Ma che diffamazione, povero disgraziato, se già da qualche anno era diffusissima in tutto il paese la sua fama di jettatore? se innumerevoli testimonii

---

²⁸ PIRANDELLO, Luigi. *Novelle per un anno*. 2. vyd. Roma: Newton & Compton, 1998, str. 279.

Překlad: „Byl to opravdu nespravedlivý proces: nespravedlivý, protože jeho řešení zahrnovalo bezcitnou nespravedlnost, vůči které se ten ubožák chtěl bez žádné šance na úspěch zoufale vzepřít. Byl obětí, která nemůže označit žádného viníka. Chtěl obvinít právě ty dva, kteří se mu zrovna naskytlí po ruce, a ano pánové, spravedlnost jeho žalobu musela zamítnout, zamítnout, zamítnout, bez odvolání, oficiálně, nelitostně posvětit nespravedlnost na tom ubohém muži.“

potevano venire in tribunale a giurare che egli in tante e tante occasioni aveva dato segno di conoscere quella sua fama, ribellandosi con proteste violente? Come condannare, in coscienza, quei due giovanotti quali diffamatori per aver fatto al passaggio di lui il gesto che da tempo solevano fare apertamente tutti gli altri, e primi fra tutti - eccoli là - gli stessi giudici?

E il D'Andrea si struggeva; si struggeva di più incontrando per via gli avvocati, nelle cui mani si erano messi quei due giovanotti, l'esile e patitissimo avvocato Grigli, dal profilo di vecchio uccello di rapina, e il grasso Manin Baracca, il quale, portando in trionfo su la pancia un enorme corno comperato per l'occasione e ridendo con tutta la pallida carnaccia di biondo majale eloquente, prometteva ai concittadini che presto in tribunale sarebbe stata per tutti una magnifica festa.“²⁹

Svůj postoj Pirandello konkretizuje výčitkami svědomí poctivého soudce, který si neví rady se zjevně nespravedlivým procesem ubohého muže, trpícího díky masce, kterou mu násilně nasadila společnost. Chiàrchiaro se proti této pomluvě zpočátku bránil, po čase byl ale okolnostmi nucen se vzepřít. Nebýt příbuzného, jeho rodina by neměla co jíst. Soudce je na konci příběhu hluboce zasažen bojem hlavního hrdiny, kterému nezbyvá nic jiného, než přijmout skutečnost, že přináší jen neštěstí, a snažit se z této situace vytěžit co nejvíce. Soudce se od začátku snaží Chiàrchiaru přesvědčit, aby žalobu stáhnul, protože od svých kolegů ví, že soud dopadne v podstatě veřejné lynčování, a místo aby se chudák Chiàrchiaro dočkal spravedlnosti, čili náhrady za útrapy, které musí snášet, dostane se mu naopak přísného trestu.

---

²⁹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str.280.

Překlad: „Útlý soudce D`Andrea ale nemohl mlčet. Byl tím případem přímo posedlý. Chodil a chodil a nenápadně se snažil si o tom s někým promluvit, aby, jak říkal, případ probral jaksi abstraktně.

Byl to totiž ve skutečnosti velmi neobvyklý proces. Prokletý, který se chce soudit pro urážku na cti s prvními dvěma mladíky zaklínajícími se, zrovna když šel okolo.

Urážka na cti? Jaká urážka na cti, když je jeho pověst prokletého známá po celém kraji již po několik let? Když nekonečně mnoho svědků může dosvědčit, že si byl své pověsti dobře vědom a často se proti ní násilím bránil. Jak spravedlivě odsoudit ty dva mladíky, urážející ho na cti gestem, které bezostyšně používají všichni ostatní, a mezi prvními – tady je máme – soudci sami?

A D`Andrea trpěl, trpěl ještě víc, když cestou potkal advokáty těch dvou mladíků. Hubeného a přísného Grigliho s profilem starého, dravého ptáka a tlustého Manina Baraccu, pyšního se obrovským rohem, zakopeným právě pro tuto příležitost. Se smíchem a výmluvným výrazem blond'atého vepře sliboval spoluobčanům u soudu velkolepou slavnost.“

„A passeggio, tentava di parlarne coi colleghi; ma questi, appena egli faceva il nome del Chiàrchiaro, cioè di colui che aveva intentato il processo, si alteravano in viso e si ficcavano subito una mano in tasca a stringervi una chiave, o sotto sotto allungavano l'indice e il mignolo a far le corna, o s'afferravano sul panciotto i gobbetti d'argento, i chiodi, i corni di corallo pendenti dalla catena dell'orologio. Qualcuno, piú francamente, prorompeva:

- Per la Madonna Santissima, ti vuoi star zitto? “³⁰

Dalším tématem je tradiční jihoitalská pověřivost. Především na Sicílii lidé dodnes věří mnoha pověrám a na mnoha místech ostrova se dodnes udržují původem pohanské náboženské rituály a zvyky. V této povídce je zmíněna konkrétně pověra spočívající v tzv. uřknutí, která se zakládá na víře, že pouhý pohled, přítomnost, nebo dotek prokleté osoby způsobuje vážná neštěstí, od nemocí, až po ztrátu zákazníků. Různé způsoby ochrany proti tzv. uhranutí vidíme na ukázce. Ostatní soudci, se kterými se chce D'Andrea poradit o případu, jakmile uslyší Chiàrchiarovo jméno, začnou se šklebit a šahat do kapes, aby se dotkli klíče, či jiného kovového předmětu, nebo tajně dělají rukama parohy, dotýkají se stříbrných křížků a rohů z červeného korálu. To ukazuje, že i vzdělanci jsou zcela zasaženi tímto fenoménem. To zároveň odporuje křesťanské víře. Každý, kdo Chiàrchiaru potká na ulici, hned vztyčí ukazováček a malíček, aby nebyl uhranut. Dojde to tak daleko, že Chiàrchiaru nechtějí nikde zaměstnat. Z posledního zaměstnání, z banky, kde byl písařem, ho propustili s odůvodněním, že si kvůli němu u nich nikdo nechtěl půjčovat peníze, ani je ukládat. Všeobecná víra v tuto pověru velmi rozhořčuje soudce D'Andreu, který to považuje za znak silné zaostalosti. Proto s protagonistou soucítí a protiví se mu myšlenka, že těmito lidmi bude odsouzen na základě obyčejné pověřivosti.

„Orbene, proprio per non dare al paese lo spettacolo di quella „magnifica festa“ alle spalle d'un povero disgraziato, il giudice D'Andrea prese alla fine la risoluzione di

---

³⁰ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 279.

Překlad: „Na svých procházkách se pokoušel promluvit si s kolegy. Ti ale, jakmile zmínil Chiàrchiarovo jméno, muže, který vznesl žalobu, okamžitě změnili výraz a šahali do kapes, aby se dotkli klíče, nebo za zády vztyčili malíček a ukazováček jako rohy. Nebo se chytali stříbrných knoflíků na vestě, hřebíků a rohů z červeného korálu visících na řetízku od hodinek. Jiný bez servítků vykřikl:

- Pro lásku boží, nechceš být zticha?“

mandare un usciere in casa del Chiàrchiaro per invitarlo a venire all'ufficio d'Istruzione. Anche a costo di pagar lui le spese, voleva indurlo a desistere dalla querela, dimostrandogli quattro e quattr'otto che quei due giovanotti non potevano essere condannati, secondo giustizia, e che dalla loro assoluzione inevitabile sarebbe venuto a lui certamente maggior danno, una piú crudele persecuzione.“³¹

---

³¹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 280.

Překlad: A právě proto, aby lidem překazil tu „velkolepou slavnost“ na úkor jednoho ubožáka, rozhodl se nakonec soudce D`Andrea poslat Chiàrchiarovi domů předvolání a pozvat ho k sobě do kanceláře. I za cenu toho, že on sám zaplatí výdaje, chtěl Chiàrchiaru přesvědčit, aby žalobu stáhl, s tím že mu vysvětlí mezi čtyřma očima, že je nemožné ty dva mladíky podle platných zákonů odsoudit, a že nakonec to bude po jejich zproštění viny on, komu bude udělen přísný trest.“

2. Povídka *La giara – Amfora*

Povídka je příběhem sedláka jménem don Lollò Zirafa, kterému praskla úplně nová amfora, ve které měl být uložen olivový olej z výjimečně bohaté sklizně. Sedlák nejdříve podezřívá nádeníky, ti ale přísahají, že amfora byla prasklá, už když přišli. Doporučili mu, aby se obrátil na starého mistra dráteníka jménem Zi` Dima Licasi, který mu amforu jistě spraví a nebude tedy muset kupovat novou. Zi` Dima chtěl amforu opravit pomocí svého speciálního lepidla, kterému sedlák nevěřil, a tak chce amforu nejen slepit, ale také zadržet. Když pak amforu drátoval zevnitř, omylem se tam sám uvěznil, protože hrdlo amfory bylo moc úzké. Sedlák si zpočátku nevěděl rady, pak ho napadlo, že dráteníkovi zaplatí za práci, ale až rozbije amforu, aby ho osvobodil, bude po něm chtít peníze za novou amforu. Právník, ke kterému sedlák běžel požádat o radu, mu řekl, že by to nebylo spravedlivé, jelikož amfora už byla rozbitá. Jediné spravedlivé řešení je zeptat se Zi` Dima, na kolik peněz by ocenil momentálně opravenou amforu. Tuto částku by pak měl sedlákovi zaplatit. Když se don Lollò vrátí, řekne Zi` Dimovi jakým způsobem chce situaci řešit, aby nepřišel o peníze. Zi` Dima ale odmítl zaplatit, protože podle jeho názoru, kdyby použil své tajné lepidlo, nemusel by lézt dovnitř, aby amforu ještě dráty sešil. Po kratší hádce don Lollò odešel spát, a přísahal, že ho nechá v amfoře umřít hladu. Za peníze, které Zi` Dima dostal za práci, a na které don Lollò zapomněl, koupili vesničané víno a uprostřed noci dona vzbudili zpěvem a tancem okolo amfory, což ho tak rozčílilo, že vyběhl z domu a nakopl amforu tak, že sjela z kopce a rozbila se o olivovník. Vyhrál Zi` Dima³².

Na této povídce můžeme zřetelně pozorovat věrný popis sicilského venkova, ale především jeho obyvatel, v období kolem konce století. Pirandello nešetří detaily při popisu svérázných hlavních postav a prostřednictvím jejich příběhu nám přibližuje jejich povahu, jejich kladné i záporné vlastnosti.

Nejdříve jsme seznámeni s donem Lollò, tak jak ho znají vesničané:

---

³² PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, op.cit., str. 910.

„Piena anche per gli olivi quell'annata. Piante massaje, cariche l'anno avanti, avevano raffermato tutte, a dispetto della nebbia che le aveva oppresse sul fiorire.

Lo Zirafa, che ne aveva un bel giro nel suo podere delle Quote a Primosole, prevedendo che le cinque giare vecchie di coccio smaltato che aveva in cantina non sarebbero bastate a contener tutto l'olio della nuova raccolta, ne aveva ordinata a tempo una sesta piú capace a Santo Stefano di Camastra, dove si fabbricavano: alta a petto d'uomo, bella panciuta e maestosa, che fosse delle altre cinque la badessa.

Neanche a dirlo, aveva litigato anche col fornaciajo di là per questa giara. E con chi non l'attaccava Don Lollò Zirafa? Per ogni nonnulla, anche per una pietruzza caduta dal murello di cinta, anche per una festuca di paglia, gridava che gli sellassero la mula per correre in città a fare gli atti. Così, a furia di carta bollata e d'onorarii agli avvocati, citando questo, citando quello e pagando sempre le spese per tutti, s'era mezzo rovinato.

Dicevano che il suo consulente legale, stanco di vederselo comparire davanti due o tre volte la settimana, per levarselo di torno, gli aveva regalato un libricino come quelli da messa: il codice, perché ci si scapasse a cercare da sé il fondamento giuridico alle liti che voleva intentare.

Prima, tutti coloro con cui aveva da dire, per prenderlo in giro gli gridavano: «Sellate la mula!» Ora, invece: „Consultate il calepino!“³³

---

³³ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 910.

Překlad: „Ten rok byl bohatý také na olivy. Všechny stromy byly obtěžkané plody ještě více než minulý rok, přes mlhu, která je spálila, když kvetly.

Zirafa, který jich měl na svém panství Quote a Primosole plno, předvídal, že mu jeho pět amfor ze smaltované kameniny nebudou na olej z té štědré úrody stačit. Včas tedy objednal šestou, objemnější amforu v Santo Stefano di Camastra, kde je vyráběli. Výškou sahala mužům po prsa, byla krásně břichatá, majestátní, jako by byla těch ostatních Matka představená.

Netřeba říkat, že se kvůli amfoře pohádal také s mužem, který jí vyráběl. A s kým se don Lollò nehádal? Kvůli každé maličkosti, i kvůli upadlému kamínku ze zdi, kvůli stéblu sena, křičel, aby mu sedlali mulu a on mohl jet do města na poradu s právníkem. Díky oficiálním listinám a konzultacím s právníky, vždy placeným, přišel skoro na mizinu.

Říkalo se, že jeho advokát už byl tak unavený, z toho, jak ho vídá dvakrát, třikrát za týden, že mu daroval, aby se ho zbavil, malou knížečku, podobnou těm na mši. Dal mu občanský zákoník, aby si pro své hádky vyhledával zákony a rozsudky sám.

Dříve na něho všichni, se kterými měl co dočinění, aby si z něho udělali srandu, křičeli:

„Sedlejte mulu!“ Nyní ale: „Koukněte se do knížečky!“

Don Lollò je vznětlivý, lakomý a s každým se hádá kvůli každé malichernosti, jen aby ho nikdo o nic neokradl nebo nepodvedl. Díky výdajům za právníky skoro zkrachoval, jak je neustále žádal o rady, jak vyhrát své spory. Proto ho mají vesničané za blázna a posmívají se mu. Nerozumí mu a bojí se ho.

„E Don Lollò rispondeva:

- Sicuro, e vi fulmino tutti, figli d'un cane! „³⁴

A on se bojí jich. Možná proto je neustále ve střehu, aby ho někdo nepodvedl a neošidil. V lidech nemá žádnou důvěru, jsou pro něho příliš nevyzpytatelní, a jeho jedinou oporou, jedinou věcí, ve kterou věří, je instituce práva. Jeho největší starostí je, aby ho někdo neokradl. Zde je zřejmá inspirace veristickou tematikou, konkrétně vztahem rolníků ke své „robě“. „Roba“ je v místním jazyce označení pro majetek, nejčastěji dům a vše co k němu náleží a je nutné k přežití. Vesničané jsou ale přímo posedlí touhou neustále svůj majetek zvětšovat a chránit, aby jim náhodou někde neubylo. Proto jsou pak vesničané extrémně závistiví a nepřející. Nedůvěra dona Lollò je zvláště patrna ze způsobu, jakým reaguje na zjištění, že je amfora rozbitá.

„Quando venne su e vide lo scempio, parve volesse impazzire. Si scagliò prima contro quei tre; ne afferrò uno per la gola e lo impiccò al muro gridando:

- Sangue della Madonna, me la pagherete!

Afferrato a sua volta dagli altri due, stravolti nelle facce terrigne e bestiali, rivolse contro se stesso la rabbia furibonda, sbatacchiò a terra il cappellaccio, si percosse le guance, pestando i piedi e sbraitando a modo di quelli che piangono un parente morto:

- La giara nuova! Quattr'onze di giara! Non incignata ancora!

Voleva sapere chi gliel'avesse rotta! Possibile che si fosse rotta da sé? Qualcuno per forza doveva averla rotta, per infamità o per invidia! Ma quando? Ma come? Non gli

---

³⁴ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 910.

Překlad: A don Lollò odpovídal:

„Tím si buďte jistí, a zničím vás všechny, vy zmetci!“

*si vedeva segno di violenza! Che fosse arrivata rotta dalla fabbrica? Ma che! Sonava come una campana!*³⁵

Nádeníci ho uklidňují tím, že amfora půjde jistě spravit a že znají jistého Zi` Dima, který používá speciální lepidlo tajné receptury, které nerozbije ani kladivo. Don Lollò jim, věrný svému přesvědčení, nevěří a tvrdí, že už není šance amforu opravit. Nakonec se ale nechá přesvědčit a druhý den ráno se s východem slunce objeví Zi` Dima se svým nářadím. Následuje trefný popis, na první dojem komické postavy, starého dráteníka.

„Era un vecchio sbilenco, dalle giunture storpie e nodose, come un ceppo antico di olivo saraceno. Per cavargli una parola di bocca ci voleva l'uncino. Mutria o tristezza radicate in quel suo corpo deforme; o anche sconfindenza che nessuno potesse capire e apprezzare giustamente il suo merito d'inventore non ancora patentato.

*Voleva che parlassero i fatti, Zi' Dima Licasi. Doveva poi guardarsi davanti e dietro, perché non gli rubassero il segreto.*³⁶

Také Zi` Dima je nedůvěřivý a bojí se, aby ho někdo neokradl o jeho tajemství nezničitelného lepidla, na které byl jako vynálezce náležitě hrdý. Když se don Lollò Zi` Dima domlouvají na opravě, ukazuje se, že jsou oba stejně tvrdohlaví. Don trvá na lepidle i na drátech, protože chce mít jistotu, že olej nebude prosakovat. To se dráteníkovi nelíbí a

---

³⁵ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 911.

Překlad: „Když přišel nahoru a uviděl tu zkázu, zdálo se, že zešílí. Nejdříve si vylil zlost na těch třech; jednoho z nich popadl za krk, přitiskl ho na zed' a řval:

„Pro krev Matky Boží, to mi zaplatíte!“

Když ho popadli zbylí dva nádeníci, mající ve svých zemitých, divokých tvářích vztek, obrátil svůj obrovský hněv proti sobě. Udeřil čepicí do země, mlátil se do tváří, dupal a nařikal jako lidé, kteří oplakávají smrt v rodině:

„Nová amfora! Čtyři unce za amforu! Nebyla ani použitá!“

Chtěl vědět, kdo mu jí rozbil! Je možné, že by se sama rozbila? Někdo mu jí určitě násilím rozbil, buď z hanebnosti, nebo ze závisti. Ale kdy? Ale jak? Nejsou vidět žádné známky násilí! Že by byla rozbítá už z výroby? Ale ne! Zněla jako zvon!

³⁶ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 911.

Překlad: „Byl to stařec, celý křivý, s klouby pokroucenými a zmrzačenými, jako kmen starého saracénskému olivovníku. Člověk potřeboval háček, aby z něho dostal slovo. Snad hrdost či smutek byly v tom znetvořeném těle; nebo také zklámání, že nikdo nemůže pochopit a náležitě ocenit jeho zásluhy vynálezce, prozatím bez patentu na svůj objev.

Zi` Dima Licasi chtěl, aby promlouvaly činy. Musel se také neustále ohlížet dopředu, dozadu, aby mu jeho tajemství někdo neukradl.“

zlobí se, že nemůže dokázat, jak dokonale funguje jeho vynález. Dá se ale do práce, přestože mu jeho nepřekonatelná hrdost velí odejít, a připraví si díry na dráty, nanese lepidlo a s pomocí jednoho nádeníka, ve vzteku a rozčilení, vlezte do amfory a opraví ji.

„- Ora ajutami a uscirne, - disse alla fine Zi' Dima.

Ma quanto larga di pancia, tanto quella giara era stretta di collo. Zi' Dima, nella rabbia, non ci aveva fatto caso. Ora, prova e riprova, non trovava più il modo di uscirne. E il contadino invece di dargli ajuto, eccolo là, si torceva dalle risa. Imprigionato, imprigionato lí, nella giara da lui stesso sanata e che ora - non c'era via di mezzo - per farlo uscire, doveva essere rotta daccapo e per sempre.“³⁷

V rozčilení si Zi` Dima zapomněl zkontrolovat hrdlo amfory, ze které nemohl vylézt. Dona Lollò ani tak netrápí Dimovo nepohodlí jako osud jeho amfory. Majetek je mu přednější. Snažil se vymyslet řešení, kterým by ji nějak zachránil. Byl by dokonce ochoten nechat Zi` Dimu v amfoře, ale věděl, že by byl obviněn z únosu. Proto se jel poradit s právníkem.

Stejně obtížně, jako se domlouvali na opravě amfory, se domlouvali na řešení. Dráteník nechtěl za amforu zaplatit a proto ho v ní don Lollò nechal přes noc. Nastal souboj o to, kdo bude mít delší trpělivost, o to, kdo je tvrdohlavější. Zi` Dima se společně s ostatními nádeníky a vesničany veselí venku pod širým nebem, všichni bezstarostně zpívají a tancují okolo amfory, jelikož je donova ztráta zbrusu nové amfory vůbec netrápí. Dona jejich veselí ale rozčílilo a rozhodl se boj vzdát. Pouze proto, že nemůže spát a má vztek z toho nepřímého posměchu, překoná svoji lakotu a dráteníka vysvobodí. Tato postava zatvrzelého, prchlivého starce je pravděpodobně inspirována Pirandellovým tchánem, donem Calogere Portulanem, který byl vyhlášen svojí lakotou a svárností.³⁸

---

³⁷ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 912.

Překlad: „- A teď mi pojd' pomoct dostat se ven, - řekl nakonec Zi' Dima.

Ale jak byla amfóra široká uprostřed, tak měla úzké hrdlo. Zi' Dima si toho v rozčilení nevšiml, a nyní, ať to zkoušel, jak chtěl, nemohl se z amfory dostat. Rolník, místo aby mu pomohl, se jen svíjel v záchvatech smíchu. Byl uvězněn, uvězněn tam, v amfoře, kterou on sám opravil a kterou teď – nebylo jiného řešení – museli celou a navždy rozbít, aby byl vysvobozen.

³⁸ CAMILLERI. *op.cit.*, str. 193.

„Questa volta non poté piú reggere, Don Lollò: si precipitò come un toro infuriato e, prima che quelli avessero tempo di pararlo, con uno spintone mandò a rotolare la giara giù per la costa. Rotolando, accompagnata dalle risa degli ubriachi, la giara andò a spaccarsi contro un olivo.

E la vinse Zi' Dima.“³⁹

---

³⁹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 915.

Překlad: „Tentokrát to už don Lollò nevydržel: přiřtil se jako rozružený býk a než měl kdokoli čas ho zastavit, kopnutím zkusil amforu dolů směrem k moři. Ta se za smíchu opilých vesničanů nakonec rozbila o jeden z olivovníků.

A vyhrál Zi` Dima.“

3. Povídka *Pensaci, Giacomino!* – *Rozmysli si to, Jakoubku!*

Příběh vypráví o sedmdesátiletém profesorovi jménem Agostino Toti, jeho mladé, teprve šestadvacetileté manželce Magdaléně a mladíkovi jménem Giacomino. Jádrem celého příběhu je konflikt profesora s Giacominem, profesorovým oblíbeným žákem, který se po profesorově smrti měl stát manželem Magdalény, se kterou mají syna Niního. Profesor dělá vše proto, aby se po jeho smrti měla rodina dobře, stará se o Giacomino dítě, jako by bylo jeho vlastní, a dělá mu radost pomyšlení, že pomáhá mladým lidem vytvořit rodinu. Lidé se ale neobvyklému manželství a celému neobvyklému milostnému trojúhelníku posmívají, tím spíše, když se narodí dítě, které nemůže být profesorovo. Tlak společnosti, včetně jeho sestry, nutí Giacomina se od rodiny distancovat a raději se zasnoubí s jinou dívkou, přítelkyní své sestry. Magdaléna zůstane několik dní zavřená ve svém pokoji a tvrdí, že jí bolí hlava. To profesora zneklidní, a proto se vydá za Giacominem domů, kde od něj žádá vysvětlení. Když mu Giacomino konečně vyjeví současnou situaci, profesor nemůže uvěřit míře nevděčnosti mladíka, kterému zajistil klidnou a spokojenou budoucnost. Nemůže se smířit s neštěstím, které by jeho ženu čekalo po jeho smrti, a tak se proti své vůli nakonec uchýlí k výhrůzkám. Přisáhá Giacominovi, že půjde za jeho snoubenkou a ukáže jí jeho dítě, a pokud bude muset, nechá ho vyhodit také z banky. Giacomino nevěří, že je toho schopen, a tak mu profesor říká: „Rozmysli si to, Giacomino! Rozmysli si to!“

3.1. Tématika

V této povídce je nám předkládán silný příběh muže snažícího se v pozdním věku zajistit pro svoji mladou ženu co nejlepší podmínky k vytvoření řádné, fungující rodiny po jeho smrti. Budoucí mladou rodinu zajistil nejen svojí penzí, ale také neočekávaným dědictvím po příbuzném žijícím v zahraničí. Představil manželce, ke které chová spíše otcovský vztah, svého oblíbeného studenta, kterému později porodila syna.

„Avendo già concesso tutto prima, il professor Toti crede d'aver più che mai ragione di pretendere la pace e il riso ora, con l'aggiunta di quell'eredità vistosa. Tanto più, poi, in quanto egli - uomo saggio veramente e dabbene - non si è contentato di beneficiar la moglie, ma ha voluto anche beneficiare... sí, lui, il suo buon Giacomino, già

tra i piú valenti alunni suoi al liceo, giovane timido, onesto, garbatissimo, biondo, bello e ricciuto come un angelo.

Ma sí, ma sí - ha fatto tutto, ha pensato a tutto il vecchio professore Agostino Toti. Giacomino Delisi era sfaccendato, e l'ozio lo addolorava e lo avvilito; ebbene, lui, il professor Toti, gli ha trovato posto nella Banca Agricola, dove ha collocato le duecentomila lire dell'eredità. ⁴⁰

Pan profesor má k nevlastnímu synovi silný citový vztah. Dítě nadevše miluje, jen ho mrzí, že mu říká tati, jelikož on se spíše cítí být dědečkem.

„Sposando con quest'unico intento, di beneficiare una povera giovine, egli ha amato la moglie quasi paternamente soltanto. E piú che mai paternamente s'è messo ad amarla, da che è nato quel bambino, da cui quasi quasi gli piacerebbe piú d'esser chiamato nonno, che papà. Questa bugia incosciente sui puri labbruzzi del bambino ignaro gli fa pena; gli pare che anche il suo amore per lui ne resti offeso. Ma come si fa? Bisogna pure che si prenda con un bacio quell'appellativo dalla boccuccia di Niní, quel «papà» che fa ridere tutti i maligni, i quali non sanno capire la tenerezza sua per quell'innocente, la sua felicità per il bene che ha fatto e che seguita a fare a una donna, a un buon giovinotto, al piccino, e anche a sé - sicuro! - anche a sé - la felicità di vivere quegli ultimi anni in lieta e dolce compagnia, camminando per la fossa cosí, con un angioletto per mano. ⁴¹

---

⁴⁰ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 958.

Překlad: „Jelikož měl profesor Toti už vše zařízeno, více než jindy věřil, že má právo na klid a smích, nyní s přispěním toho štědrého dědictví. Navíc také proto, že se nespokojil, jako opravdu moudrý a poctivý muž s tím, že zajistil manželku, chtěl zajistit také... ano, jeho, oblíbeného Giacominu, samozřejmě jednoho z jeho nejlepších žáků na gymnáziu, mladého, nesmělého, poctivého, velice zdvořilého, blondátého, krásného a kudrnatého jako andílka.

Ale ano, ale ano – starý profesor Toti myslel na všechno. Giacomino Delisi byl klidný a zahálka se mu protivila, a tak mu on, profesor Toti, našel místo v Agrární bance, kde uložil svých zděděných dvě stě tisíc lir.“

⁴¹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 959.

Překlad: „Protože se oženil pouze za tímto účelem, aby zajistil chudou dívku, miloval manželku skoro jen jako otec. A otcovsky ji miloval víc než kdy jindy, když se narodilo dítě, od kterého by se raději nechal nazývat dědečkem, než otcem. Tato nevinná lež nevědomému stvoření profesora velmi trápila, i jeho láska k němu se skoro zdála nevhodná. Ale co se dá dělat? Naopak, je třeba odměnit polibkem sladké „tatínku“ vycházející z malé Niního pusinky, kterému se smějí lidé zlomyslní, neschopní pochopit něhu, kterou cítí k tomu neviňátku, jeho radost ze štěstí, které udělal a udělá pro mladou dívku, hodného chlapce,

Celá situace ale vyvolává pohoršení u ostatních lidí. Profesorovi se na procházce s nevlastním synem všichni vysmívají a v žertu mu lichotí, jak je mu syn podobný.

„Ridano, ridano pure di lui tutti i maligni! Che risate facili! che risate sciocche! Perché non capiscono... Perché non si mettono al suo posto... Avvertono soltanto il comico, anzi il grottesco, della sua situazione, senza saper penetrare nel suo sentimento!... Ebbene, che glie n'importa? Egli è felice.“⁴²

Pro katolicky založené je profesorovo jednání krajně nevhodné. On ale pouze chce to nejlepší pro mladý pár a jejich malého syna, názor lidí ho nezajímá. Bohužel, Giacomino tlak společnosti, včetně jeho sestry, nevydrží.

Je zde patrná kritika katolictví, přehlížející mnoho problémů manželského soužití, avšak neuznávající dobrý úmysl starého muže, kvůli tomu, že umožnil tělesný styk dvou mladých lidí mimo instituci manželství. Zastaralý a zkostnatělý způsob uvažování věřících lze pozorovat na postavě nábožensky založené Giacominovi sestry.

„E si reca col bimbo in casa di Giacomino Delisi. Questi abita insieme con una sorella nubile, che gli ha fatto da madre. Ignorando la ragione del beneficio, la signorina Agata era prima molto grata al professor Toti; ora invece - religiosissima com'è - lo tiene in conto d'un diavolo, né più ne meno, perché ha indotto il suo Giacomino in peccato mortale.“⁴³

Dále zde můžeme pozorovat zjevnou kritiku vůči postavě Giacomina, podvolujícího se společenským předsudkům za cenu, že zcela zklame muže, který mu chtěl být otcem.

---

dítě a také pro sebe - jistě! – také pro sebe – posledních pár let života stráví v této šťastné společnosti a nakonec půjde do hrobu s malým andílkem za ruku.“

⁴² PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 959.

Překlad: „Jen ať se smějí, ať se mu klidně smějí všichni ti nepřející hlupáci! Jak prostý a hloupý je to smích! Protože nechápou... Protože se do něho neumějí vcítit... Všimají si pouze toho směšného, až groteskního, na jeho situaci, aniž by brali v potaz jeho city!... Nakonec, co je mu po tom? On je šťastný.“

⁴³ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 960.

Překlad: „A vydá se k Giacominovi Delisimu domů. Ten bydlí se svojí svobodnou sestrou, která se o něho stará jako matka. Nejdřív byla profesorovi Totimu vděčná, ale nyní, aniž by brala v potaz pravý důvod dobrodini – silně nábožensky založená – ho považuje za ďábla, nic víc, nic míň, jelikož Giacomina uvedl do smrtelného hříchu.“

„- *Professore, io la ringrazio, - dice, - ma mi faccia il favore, la carità, di non incomodarsi piú per me, ecco!*

- *Ah sí? - risponde il professor Toti con quel risolino ancora su la bocca. - Bravo! Non abbiamo piú bisogno di nessuno, eh? Ma se io volessi farlo per mio piacere? Caro mio, ma se non debbo piú curarmi di te, di chi vuoi che mi curi io? Sono vecchio, Giacomino! E ai vecchi - badiamo, che non siano egoisti! - ai vecchi, che hanno tanto stentato, come me, a prendere uno stato, piace di vedere i giovani, come te meritevoli, farsi avanti nella vita per loro mezzo; e godono della loro allegria, delle loro speranze, del posto ch'essi prendono man mano nella società. Io poi per te... via, tu lo sai... ti considero come un figliuolo... Che cos'è? Piangi? “⁴⁴*

Mladík dal přednost přizpůsobení se společenským konvencím před šťastnou, fungující a zajištěnou rodinou. Má ale takové výčitky svědomí, že je mu nepříjemný pouhý profesorův dotyk.

„- *Non mi s'accosti! Professore, se ne vada, la scongiuro, se ne vada! Lei mi sta facendo soffrire una pena d'inferno! Io non merito codesto suo affetto e non lo voglio, non lo voglio... Per carità, se ne vada, si porti via il bambino e si scordi che io esisto!*

Il professor Toti resta sbalordito; domanda:

- *Ma perché?*

- *Glielo dico subito! - risponde Giacomino. - Io sono fidanzato, professore! Ha capito? Sono fidanzato! “⁴⁵*

---

⁴⁴ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 961.

Překlad: „- Pane professore, já vám děkuji, - řekl, - ale chtěl bych vás poprosit o laskavost, abyste se kvůli mně už neobtěžoval, tak!

-Ach tak! – odpověděl profesor, stále ještě s lehkým úsměvem. – Gratuluji! Už nikoho nepotřebujeme, víd? A co kdybych to chtěl udělat pro své potěšení? Můj drahý, když se o tebe nemám starat, o koho chceš, abych se staral? Jsem starý, Giacomino! A starým, kteří mnoho obětovali k získání určitého postavení, se líbí – pokud nejsou sobci – pozorovat mladé, kteří si to zaslouží jako ty, jak kráčí životem a užívat si jejich štěstí a naděje, místo, které zaujímají ve společnosti. Já pak pro tebe... no tak, ty to víš... jsi pro mě jako můj vlastní syn... Co je? Ty pláčeš?“

⁴⁵ (Ibidem)

Překlad: „- Nedotýkejte se mě! Professore, odejděte, zapřísahám vás, odejděte! Pekelně mě trápíte! Já si tento váš cit nezasloužím a nepřeju si ho, nepřeju... Prosím vás, odejděte, odveďte si to dítě a zapomeňte na to, že existuji!

Profesor je tímto zjištěním naprosto zdrcen. Mladík se ale cítí ukřivděn, necítí se být za něco vděčný, spíše naopak, celá situace je mu krajně nepříjemná. To profesora vážně raní.

„Il professor Toti lo guarda, inebetito, con gli occhi spenti, la bocca aperta, e non trova la voce per parlare.

- E... e... e si lascia tutto... cosí... e... e non si pensa piú a... a nulla... non si... non si tien piú conto di nulla...

Giacomino si sente rinfacciare con queste parole l'ingratitude, e si ribella, fosco:

- Ma scusi! che mi voleva schiavo, lei?

- Io, schiavo? - prorompe, ora, con uno schianto nella voce, il professor Toti. - Io? E lo puoi dire? Io che ti ho fatto padrone della mia casa? Ah, questa, questa sí che è vera ingratitude! E che forse t'ho beneficato per me? che ne ho avuto io, se non il dileggio di tutti gli sciocchi che non sanno capire il sentimento mio? Dunque non lo capisci, non lo hai capito neanche tu, il sentimento di questo povero vecchio, che sta per andarsene e che era tranquillo e contento di lasciar tutto a posto, una famigliuola bene avviata, in buone condizioni... felice? Io ho settant'anni; io domani me ne vado, Giacomino! Che ti sei levato di cervello, figliuolo mio! Io vi lascio tutto, qua... Che vai cercando? Non so ancora, non voglio saper chi sia la tua fidanzata; se l'hai scelta tu, sarà magari un'onesta giovine, perché tu sei buono...; ma pensa che... pensa che... non è possibile che tu abbia trovato di meglio. Giacomino, sotto tutti i riguardi... Non ti dico soltanto per l'agiatezza assicurata... Ma tu hai già la tua famigliuola, in cui non ci sono che io solo di piú, ancora per poco... io che non conto per nulla... Che fastidio vi do io? Io sono come il padre... Io posso anche, se volete... per la vostra pace... Ma dimmi com'è stato? che è accaduto? come ti s'è voltata la testa, cosí tutt'a un tratto? Dimmelo! dimmelo...“⁴⁶

Profesor Toti je ohromen; zeptal se:

-Ale proč?

-Hned vám to řeknu! – odpověděl Giacomino. – Já jsem zasnoubený, profesore! Chápete? Jsem zasnoubený!“

⁴⁶ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 962.

Giacomino nemůže překonat tíhu všeobecného pohoršení a posměchu. To je hlavním důvodem, proč se chce od rodiny odpoutat. Profesorův dobrý úmysl je pro něho příliš slabým argumentem.

„- Professore! - grida. - Ma come non capisce, come non s'accorge che tutta codesta sua bontà...

- Ebbene?

- Mi lasci stare! non mi faccia dire! Come non capisce che certe cose si possono far solo di nascosto, e non son più possibili alla luce, con lei che sa, con tutta la gente che ride? “⁴⁷

Giacomino už neví, jak má profesora přesvědčit, aby odešel, celý rozhovor je mu nepříjemný, a tak v zoufalosti pronáší slova:

„- Mi lasci stare! - ripete Giacomino, al colmo dell'orgasmo, scotendo in aria le braccia. - Guardi! Ci sono tant'altri giovani che han bisogno d'ajuto, professore! “⁴⁸

Překlad: „Profesor se na něho díval zmatený, s vyhaslýma očima a otevřenou pusou, a nenacházel slov.

-A... a... a všechno opustit...takovým způsobem... a už se neuvažuje... nad ničím... na nic... na nic už se nebere ohled...

Giacomino vycítil, že je mu vyčítán nevděk, a tak se bez soucitu ohradil:

-Ale promiňte! To ze mě chcete udělat otroka?

-Já, otroka? – vybuchl tentokrát profesor zhrouceným hlasem. – Já? A to můžeš říci? Já, který jsem tě udělal pánem svého domu? Ach, tohle, tohle je pravý nevděk! Cožpak jsem pro tebe neudělal jen to nejlepší? A co jsem z toho měl, když ne posměch všech těch bláznů, kteří nemohli pochopit můj cit? Také ty ho tedy nechápeš, cit ubohého starce, který zanedlouho odejde a který byl klidný a šťastný z toho, že zanechá vše v pořádku, dobře zajištěnou rodinku, v dobrých podmínkách... šťastný? Je mi sedmdesát let; já zítra odejdu, Giacomino! Co sis to vzal do hlavy, synáčku můj? Já vám nechám všechno, tady... Co chceš hledat? Nevím ještě, a nechci to vědět, kdo je tvoje snoubenka; pokud sis jí vybral ty, bude jistě počestná dívka, protože ty jsi hodný...; ale zamysli se... zamysli se nad tím, že není možné, abys našel lepší partii, Giacomino, z jakéhokoli pohledu... Neříkám to jen kvůli finančnímu zajištění... Ale ty už máš svoji rodinku, kde jsem navíc pouze já, na krátký čas... jen já a na mě vůbec nezáleží... Jak vás mohu obtěžovat? Já jsem jako otec... Já také můžu, pokud budete chtít... pro váš klid... Ale řekni mi, jak se to stalo? Co se přihodilo? Jak to, že sis tak najednou postavil hlavu? Řekni mi to! Řekni mi to...“

⁴⁷ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 962.

Překlad: „Professore! – vykřikl. – Jak to, že nechápete, jak to, že jste si nevšiml, že všechna tato vaše dobrota...

-Ano?

-Nechte mě být! Nenuťte mě to říct! Jak je možné, že nechápete, že jisté věci se mohou dělat pouze potají a nelze s nimi vyjít na světlo, s vámi, který víte, se všemi těmi posmívajícími se lidmi.“

Profesor to chápe tak, že pro Giacomina jeho žena nic neznamená, a navíc, že pro ni nebude problém poznat jiného muže, čímž z ní dělá dívku lehkých mravů. To je pro profesora vrcholná urážka a zklamání se v mladíkovi.

„- Maddalenina è giovine, ma è onesta, perdio! e tu lo sai! Maddalenina ne può morire... perché è qui, è qui, il suo male, nel cuore... dove credi che sia? È qui, è qui, ingrato! Ah, la insulti, per giunta? E non ti vergogni? e non ne senti rimorso di fronte a me? Puoi dirmi questo in faccia? tu? Credi che ella possa passare, così, da uno all'altro, come niente? madre di questo piccino? Ma che dici? Come puoi parlar così?“⁴⁹

Profesor je zoufalý a vyčítá si, že je to jeho vina.

„- Ah, povero Niní mio... ah che sciagura, Niní mio, che rovina! E che sarà della tua mamma ora? e che sarà di te, Niní mio, con una mamma come la tua, inesperta, senza guida... Ah, che baratro!

Solleva il capo, e, guardando tra le lagrime Giacomino:

- Piango, - dice, - perché mio è il rimorso; io t'ho protetto, io t'ho accolto in casa, io le ho parlato sempre tanto bene di te, io... io le ho tolto ogni scrupolo d'amarti... e ora che ella ti amava sicura... madre di questo piccino... tu...“⁵⁰

---

⁴⁸ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 962.

Překlad: „Nechte mě být! – opakuje na vrcholu rozrušení Giacomino a mával rukama ve vzduchu. – Podívejte! Je spousta jiných mladíků, kteří potřebují pomoc, profesore!“

⁴⁹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 963.

Překlad: „Magdalénka je mladá, ale počestná, proboha! a ty to víš! Magdalénku to smrtelně raní... protože všechna její bolest je tady, tady v srdci... kde myslíš, že by mohla být? Je tady, tady, nevděčníku! A ještě jí urážíš? A nestydíš se? a nestydíš se to říci přede mnou? Můžeš mi to říct do z očí do očí? ty? Opravdu si myslíš, že může takhle přejít od jednoho k druhému, jen tak? matka toho malého? Ale co to říkáš? Jak můžeš takhle mluvit?“

⁵⁰ (Ibidem).

Překlad: „Ach, ty můj ubohý Niní... ach, taková pohroma, můj Niní, takové neštěstí! A co teď bude s tvou maminkou? a co bude s tebou, můj Niní, když máš maminku nezkušenou, bez opory... Ach, taková katastrofa!

Zvedl hlavu a se slzami v očích hleděl na Giacomina:

-Pláču, - řekl, - protože je to moje vina, já jsem tě opatroval, já jsem tě přivedl domů, já jsem jí o tobě vždy tak krásně vyprávěl, já... já jsem jí zbavil všech pochyb o lásce k tobě... a teď, když tě skutečně milovala... matka toho malého... ty... „

Pak ho ale napadne, že když to nejde po dobrém, musí to jít po zlém, a tak dá Giacomini tři dny ultimátum na to, aby si to rozmyslel, jinak půjde za jeho snoubenkou. Je ochoten i za cenu vydírání zachránit svoji manželku a syna před zkázou.

„- Professore, professore, ma lei vuol dunque proprio coprirsi di ridicolo?

- Di ridicolo? - grida il professore. - E che vuoi che me n'importi, quando vedo la rovina d'una povera donna, la rovina tua, la rovina d'una creatura innocente? Vieni, vieni, andiamo, su via, Niní, andiamo!“⁵¹

Mladý Giacomino je až do konce příběhu neschopný vymanit se z vlivu společenských konvencí a více než čehokoli jiného se obává veřejného výsměchu a tím i vyloučení ze společnosti. Má pocit, že jejich rodinný život lidé nikdy nepřijmou, už jen proto, že zplodili potomka mimo „posvátný“ svazek manželský. V Agrigentu se takové vychýlení od normy neodpouští a budí pouze opovržení. Kdo nejedná v souladu se psanými i nepsanými zákony „slušné“ lidské společnosti, ten se ocitá na jejím okraji, nezávisle na jakémkoli dobrém úmyslu.

---

⁵¹ PIRANDELLO. *Novelle per un anno*, 1998, str. 963.

Překlad: „-Profesore, profesore, a vy se opravdu chcete takhle zesměšnit?

-Zesměšnit? – křičel profesor. – Jak můžeš chtít, aby mě to to zajímalo, když vidím zkázu mladé ženy, tvou zkázu, zkázu nevinného stvoření? Pojd', pojd', jdeme pryč Niní, jdeme!“

4. Drama `A biritta cu` ciancianeddi – Čapka s rolničkami

Na začátku příběhu paní Beatrice odhalí nevěru svého muže, za pomoci staré vetešnice Saracény. Raněna touto zradou se rozhodne manžela veřejně zostudit. To se ale vůbec nelíbí manželovi druhé ženy, písaři Ciampovi. Proto se rozhodne jít k paní Beatrice domů a vysvětlit jí, že pokud vyjde nevěra veřejně najevo, i když svoji manželku opravdu miluje, bude muset kvůli zachování vlastní cti manželku zabít. Prosí ji tedy, aby si to ještě rozmyslela a celou událost uchovala v tajnosti. S tím podvedená a zhrzená Beatrice ale nesouhlasí. Proto ji muž nakonec přesvědčí o tom, že se zbláznila a celou věc si vymyslela.

„Beatrice (scattando): Fuori! In cucina! E fatevi gli affari vostri!

La saracena (acchiappando per un braccio Fana e trattenendola): Ah, no no. Aspetti, signora. E anche voi, qua. L'anima l'abbiamo tutti, servi e padroni, davanti a Dio; e non voglio chiacchiere,io, sul mio conto. Qual è la coscienza, la vostra, che vedete codesta povera signora pianger lagrime di sangue, patir le pene dell'inferno, e: - «Non è niente: Pazienza! L'offra a Dio!» - Questa è la coscienza?

Fana: Questa! questa! Per chi ha timore di Dio!

Beatrice: Ah, e allora un uomo vi tartassa, vi pesta... così... sotto i piedi; è Dio, è vero?

Fana: No. Io dico che dobbiamo offrirlo a Dio, signora mia! Ma quando mai gli uomini, mi scusi, si sono presi così di fronte, a petto? Usar la forza con chi è più forte di noi? Piano piano, signora mia, d'accanto e non di fronte, col garbo e la buona maniera si riportano gli uomini a casa.

*La saracena: E già! Mi piace! E per esser così, qua tutte le donne, gli uomini, oh! toppe da scarpe ne fanno di noi!*⁵²

---

⁵² PIRANDELLO, Luigi, A cura di Alessandro D'AMICO, *Maschere nude*. Milano: Arnoldo Mondadori, 2004, str. 6.

Překlad: „Beatrice (vybuchne): Ven! Do kuchyně! Starejte se o svoje věci.

Saracena (chytne Fanu za paži a zadrží ji): Ach ne, ne. Počkejte! A vy taky! Před Bohem máme duši všichni, páni i služky. A nechci, aby mě někdo pomlouval. Máte to svědomí dívat se, jak paní pláče ne slzy,

Na začátku jsme rychle uvedeni do děje ostřejší výměnou názorů mezi služkou Fanou a vetešnicí Saracenu. Každá uvádí své argumenty na obhajobu svého názoru. Fana si myslí, že by paní Beatrice měla být diskrétní a celou situaci vyřešit co nejelegantnějším způsobem, po „sicilsku“, tedy smířit se s holým faktem, „uzavřít se do sebe, jako ostrov“, a pak potichu, o samotě trpět. Saracena je naopak přesvědčena o tom, že díky takovému přístupu se muži k ženám chovají tak hrubě, neváží si jich a nemají k nim úctu, muž má skákat, jak žena píská. Zde se zřejmě jedná o jedno ze stále aktuálních témat a zároveň svědectví o narůstajícím napětí v manželských vztazích, především ve vzdělanějších, méně nábožensky založených, společenských vrstvách. Pirandello v mládí prožil nevěru přímo ve vlastní rodině, a tak konkrétně v této části z jeho postav pravděpodobně mluví tato jeho zkušenost. Jeho matka tiše, ale velmi trpěla, když se o manželově nevěře dověděla. Jak napsal Giuseppe Pitré: „Sicilané mají velmi silný smysl pro rodinu. Jejím absolutním a neoddiskutovatelným vládcem je otec; matka řídí domácnost, má za ni nejvyšší odpovědnost a uděluje příkazy dětem, skoro stejně schopně, jako její manžel, kterého poslouchá a miluje, i když si to nezaslouží. V dětech k němu pěstuje lásku a úctu, nejen proto, že je jejich otcem, ale také proto, že je základním pilířem celé domácnosti.“ Aneb, jak praví místní přísloví: „Casa senza biritta / nun po` stari addritta“, tedy že dům bez muže (v čepici) je odsouzen k zániku⁵³. Tento místní „kult“ muže pak často nutí sicilské ženy nevěru manželům v tichosti tolerovat, aby udrželi rodinu pohromadě, v klidu a bezpečí.

---

ale krev, a prožívá hotový peklo? A řeknete: „No to nic není! Co se dá dělat? Pánbů s váma!“ Tomu říkáte svědomí?

Fana: Jo. Svědomí, toho, kdo se bojí Pánaboha!

Beatrice: Takže muž vás může trápit, ničit, šlapat po vás... a je to Pánbů, ne?

Fana: To ne. Řekla jsem, že musíme svoje trápení svěřit bohu, milostivá paní. Ale promiňte, odkdy se dá jít na mužské takhle zhurta? Zmáhat silou silnějšího. To se musí pomalu, pěkně od lesa, a ne takhle hr hlava nehlava. Vlídne na ně musíte, s taktem, když chcete mužského dostat zpátky domů.

Saracena: To tak! To je nádhera! Kdyby takové byly všechny, byly bychom mužským dobrý tak na podešev.“(Citován český překlad Vladimíra Mikeše: PIRANDELLO, Luigi. *Čapka s rolničkami*. Praha: Artur, 2008, str. 8. Další citace budou z tohoto překladu).

⁵³ CAMILLERI. *Biografia del figlio cambiato*, op.cit., str. 25.

„Beatrice (friggendo): No... no... è meglio... - oh Dio, scoppio... - meglio che faccia venire qua il Delegato Spanò, persona nostra (deve tutto a mio padre, sant'anima): me lo dirà lui come devo regolarmi. Anzi, andate voi, Saracena, andate a chiamarmelo.

Fana: Signora, mia, per carità; signora mia, pensi allo scandalo!

Beatrice: Non me n'importa niente!

Fana: Badi che Vossignoria si rovina!

Beatrice: Mi libero! mi libero! mi libero! - Andate, Saracena: non perdiamo più tempo!

Fana (trattenendo la Saracena): Un momento... un momento... Signora mia, ma a lui, mi perdoni, al marito di questa buona donna (se è vero!) a lui, a Ciampa, Vossignoria ci ha pensato?⁵⁴

Paní Beatrice je přesvědčena, že odhalením nevěry policejním komisařem získá nutné svědky a motiv k rozvodu, který v té době, především na Sicílii, v podstatě neexistoval. Služka Fana se chce ale zastat písaře Ciampy, ví, že bude největší obětí celého skandálu. To je názornou ukázkou typického střetu Pirandellových postav. Paní Beatrice je raněna manželovou zradou, a tak se mu chce pomstít. Neuvědomuje si ale, že tím způsobí mnohem větší problémy Ciampovi, čtyřiceti pěti letému písaři, zaměstnanci jejího muže. Ten bude nucen něco udělat, aby vyvrátil podezření, že o celé záležitosti celou dobu ví, jak ho například ihned podezřívala intrikánka Saracena. Paní Beatrice si ho nechala zavolat pod záminkou nákupu šperků v Palermu (město, v němž se děj odehrává, je s nejvyšší

---

⁵⁴ PIRANDELLO, *Maschere nude*. op.cit., str. 7.

Překlad: „Beatrice (soptí): Ne..., ne..., tím líp... Panebože, praskne mi hlava... Nejlíp když sem pošlete komisaře Spanu, to je náš člověk, dokud žil tatínek, Spana za všechno vděčil jemu. On mi poradí, jak to mám zařídit. Jděte pro něho vy, Saraceno, zavolejte ho.

Fana: Proboha, paní, pomyslete na tu ostudu!

Beatrice: Mně už na ničem nezáleží!

Fana: Vzpamatujte se, paní, vy se zničíte.

Beatrice: Osvobodím se, já se osvobodím, osvobodím! Jděte, Saraceno.

Fana (zdržuje Saracenu): Jen chvíli..., chvíličku... a na něho, milostpaní, promiňte, na něho, na manžela té jeho povedené ženy (jestli je to pravda), na něho, na Ciampu jste pomyslela?“ (str. 10).

pravděpodobností Agrigento, jako v mnoha jiných autorových dílech, odehrávajících se na Sicílii)⁵⁵. Ale neudrží se a neodpustí si pár narážek, čímž Ciampu vyvede z míry.

„Beatrice: Eh, via! Servitore, voi? Padroni tutti siamo qua, caro Ciampa, senza distinzione: voi, Fifi, mio marito, io... vostra moglie, che so! mia madre, Fana: tutti uguali! E non so se io, anzi, non sia sott'a tutti!

Ciampa: Per carità! Eresie, signora! Che dice mai!

Fifi: Lasciatela dire! Dice così, perché tutte le donne, secondo lei...

Beatrice: Ah, non tutte, no: certe donne! Perché cert'altre poi ce n'è, che sanno prendervi con le buone e farsi manse manse, che vi sanno lisciare... così (gli passa una mano sulla guancia) e queste, eh! queste stanno sopra a tutte, anche se vengono dalla strada.

Ciampa: Permettete, signora? Lei ha nominato anche mia moglie?

Beatrice: No: dicevo in generale: Fana, mia madre, io... vostra moglie...

Fifi: Tutte donne, e tutte uguali!

Ciampa: Mi perdoni. Domando scusa anche a lei, signor Fifi. Ma mi sembra che mia moglie, anche in un discorso così... generale, c'entri come Pilato nel Credo. Io sono a servizio, e sta bene; ma mia moglie è ben conservata, dico per casa sua; ed è mia cura che non vada per le bocche della gente, né per bene, né per male.“⁵⁶

---

⁵⁵ CAMILLERI. *Biografia del figlio cambiato*, op.cit., str. 37.

⁵⁶ PIRANDELLO, *Maschere nude*. op.cit., str. 12.

Překlad: „Beatrice: Ale jděte! Sloužit, vy? Tady jsme, milý Ciampo páni všichni bez rozdílu: vy, Fifi, já..., můj muž, vaše žena, co já vím! má matka, Fana: všichni jsme si rovni. A dokonce ani nevím, jestli já nejsem ta nejposlednější z posledních.

Ciampa: Proboha! Nerouhejte se, milostivá paní. Co to říkáte?

Fifi: Nevšímejte si toho! To říká jen proto, že podle ní všechny ženy...

Beatrice: Ach, ne všechny, to ne: některé ženy! Takové, co si dovedou někoho obtočit kolem prstu, jsou vlídnost sama, takhle se k vám mají... (pohládí ho po tváři)... a tyhle, právě tyhle mají navrch přede všemi, třebaže přišli přímo z ulice.

Ciampa: Dovolíte, milostivá paní? Padlo tady taky jméno mé ženy?

Beatrice: Ne: myslela jsem to všeobecně: Fana, má matka, já... vaše žena...

Fifi: Všecky a jedna jako druhá!

Ciampa: Promiňte. I vám se omlouvám, pane Fifi. Ale zdá se mi, že moje žena se i v těch jaksi všeobecně míněných slovech ocitla jako Pilát v kředu. – Já jsem tady k tomu, abych sloužil, to je v pořádku, ale mojí ženě, když už mám hovořit o svých věcech, se nedá nic vytknout. A mně na tom záleží, aby nepřišla do lidských řečí a nemluvalo se o ní ani dobře, ani špatně.“ (str. 15-16).

Ciampa z narážek paní Beatrice vycítil, že se něco děje, a že se to týká jeho ženy. Paní Beatrice ale chtěla jen zjistit, zda o poměru Ciampa skutečně ví, nebo ne. Ciampa se snaží přijít na příčinu jejích narážek, ale marně. Proto se jí snaží ve známé replice vysvětlit, že pro všechny bude lepší, když se se svým problémem svěří co nejdříve, aby později nedošlo k nepříjemným nedorozuměním, nebo dokonce násilí.

„Beatrice: Ma insomma si può sapere che ho detto? O che non so più parlare adesso?

Ciampa: Non è questo, signora mia. Vuol che gliela spieghi io, la cosa com'è? Lo strumento è scordato.

Beatrice: Lo strumento? Che strumento?

Ciampa: La corda civile, signora. Deve sapere che abbiamo tutti come tre corde d'orologio in testa.

(Con la mano destra chiusa come se tenesse tra l'indice e il pollice una chiavetta, fa l'atto di dare una mandata prima sulla tempia destra, poi in mezzo alla fronte, poi sulla tempia sinistra.) La seria, la civile, la pazza. Sopra tutto, dovendo vivere in società, ci serve la civile; per cui sta qua, in mezzo alla fronte.

- Ci mangeremmo tutti, signora mia, l'un l'altro, come tanti cani arrabbiati. - Non si può.

- Io mi mangerei - per modo d'esempio - il signor Fifi. - Non si può. E che faccio allora? Do una giratina così alla corda civile e gli vado innanzi con cera sorridente, la mano protesa: - «Oh quanto m'è grato vedervi, caro il mio signor Fifi!». Capisce, signora? Ma può venire il momento che le acque s'intorbidano.

E allora... allora io cerco, prima, di girare qua la corda seria, per chiarire, rimettere le cose a posto, dare le mie ragioni, dire quattro e quattr'otto, senza tante storie, quello che devo. Che se poi non mi riesce in nessun modo, sferro, signora, la corda pazza, perdo la vista degli occhi e non so più quello che faccio!⁵⁷

---

⁵⁷ PIRANDELLO, *Maschere nude*.op.cit., str. 13.

Překlad: „Beatrice: Ale proboha, můžete mi povědět, co špatného jsem řekla? To snad už neumím ani mluvit?

Tímto přirovnáním je výstižně popsán určitý způsob myšlení dané postavy, zároveň ale také obecný sicilský způsob jednání a uvažování, čímž se inspiroval sicilský spirovateľ Leonardo Sciascia, jenž napsal knihu *La corda pazza*, pojednávající o sicilanech, „sicilskosti“, o sicilských spisovatelích a ostrovní kultuře obecně, z níž bylo citováno v úvodu.

Dalším věrným zachycením autorových myšlenek je Ciampova replika před odjezdem do Palerma:

„Ciampa: Incarico? Ma lei può sempre comandarmi, signora! È la mia padrona! E per me, caro signor Fifi, andare a prendere una boccata d'aria in una grande città come Palermo, ma si figuri, è la vita! Soffoco qua, signora mia! Qua non c'è aria per me. Appena cammino per le strade di una grande città, già non mi pare più di camminare sulla terra: m'imparadiso! mi s'aprono le idee! il sangue mi frigge nelle vene! Ah, fossi nato là o in qualche città del Continente, chi sa che sarei a quest'ora...“⁵⁸

Zdá se, že zde Pirandello vyjadřuje lítost nad tím, že v ospalém Agrigentu nebyli takové možnosti vzdělání, příležitost k realizaci, inspiraci, dostatečně živý kulturní život. Klíčem k pochopení autorova vztahu k tomuto městu je jedno z hesel knihy Leonarda

---

Ciampa: To ne, milostivá paní. Dovolíte, abych vám to vysvětlil? Nástroj jaksi špatně funguje.

Beatrice: Nástroj? Jaký nástroj?

Ciampa: Pero zdvořilosti, paní. Račte vědět, že všichni máme v hlavě něco jako tři hodinová pera. (Jako by v pravé ruce držel mezi palcem a ukazováčkem klíček, otočí jím postupně nad pravým spánkem, uprostřed čela a nad levým spánkem.) Vážné, zdvořilé a bláznivé. Poněvadž musíme žít ve společnosti, užíváme nejčastěji toho zdvořilého pera; to je tady, uprostřed čela. – Jinak bychom se, vážená paní, všichni požrali, jak zuřiví psi. To nejde. – Já bych například sežral pana Fifiho. – To nejde. A co tedy udělám? Natáhnou tedy to zdvořilé pero a jdu k němu s usměvavou tváří a napřaženou rukou: „Ach, to jsem rád, že vás vidím, drahý pane Fifi!“ Rozumíte? Ale může nastat chvíle, že vody se zakalí. A pak... pak se nejdřív pokusím natáhnout to vážné pero, abych věci vysvětlil, napravil, vyložil své stanovisko, řeknu čtyři a čtyři je osm, stručně a jasně, jak je třeba. A když se mi to, ať dělám, co dělám, nepodaří, natáhnou, vážená paní, to bláznivé pero, zrak se mi zakalí a já už nevím, co dělám!“ (str. 17-18).

⁵⁸ PIRANDELLO, *Maschere nude*. op.cit., str. 15.

Překlad: „Ciampa: Službu? Vy mi přece můžete poručit, kdy chcete, milostivá paní. Jsem vaším zaměstnancem! A pro mě, ujišťuju vás, milý pane Fifi, jít se nadýchat vzduchu do velkého města, jako je Palermo, to je život! Dusím se tady, milostivá paní! Tady to není nic pro mě. Stačí mi projít se po ulici velkého města a je mi, jako bych ani nechodil po zemi: cítím se jako v ráji! Myšlenky se jen rojí! krev mi žhne v žilách! Ach, kdybych se byl narodil v Palermu nebo v některém jiném velkém městě, kdoví, kdo bych dnes byl...“ (str. 20).

Sciasci, *Alfabeto Pirandelliano*: „Girgenti. Pirandello vi nacque... vi passò l'infanzia a l'adolescenza; da giovane, e fino ai primi anni del matrimonio, vi tornava ad ogni estate; poi più raramente. E ad ogni ritorno la sua fantasia si inzuppava dei fatti grotteschi e pietosi che vi accadevano e che familiari ed amici gli raccontavano: e andavano a infoltire, ad affollare, quelli che nella sua memoria prepotentemente vivevano. Fino alla seconda guerra mondiale Girgenti era quella della sua infanzia, con personaggi che l'amore di sé, parossistico, ipertrofico, spingeva ai confini della follia: lucidi notomizzatori dei propri sentimenti e dei propri guai, presi fino al delirio dalla passione del „ragionare“ ancor più che da quella per la donna e per la roba, intenti a difendere ossessivamente il loro apparire dal loro essere, di fronte agli altri e a volte di fronte a se stessi.“⁵⁹

---

⁵⁹ SCIASCIA, Leonardo. *Alfabeto pirandelliano*. Milano: Adelphi edizioni, 1989, str. 28.

Překlad: „Girgenti. Pirandello se zde narodil... Strávil zde dětství a dospívání; jako mladík sem jezdil pravidelně každé léto, dokud se neoženil, pak spíše vzácně. A při každém návratu se jeho fantazie obohacovala o smutné i groteskní příběhy, o kterých mu vyprávěli příbuzní a přátelé. Postavy žijící v jeho mysli se množily a získávaly další podoby a vlastnosti. Až do druhé světové války bylo Agrigento tím samým městem, jaké si pamatoval z dětství, s postavami, které vlastní zakořeněná sebeláska přiváděla na pokraj záchvatů šílenství: posedlí patologové vlastních citů a neštěstí, dohnání svojí vášní v rozebírání vlastního trápení až ke ztrátě rozumu, vášní silnější než vašeň pro ženu či majetek, jen aby před ostatními, a často také sami před sebou, zatvrzele bránili vytoužený obraz vlastní existence.“

5. Drama *Liola* – *Sicilská komedie*

V této komedii je vyprávěn příběh mladého, veselého venkovana, odehrávající se v malé agrigentské vesnici. Všichni tuší, proč starý strýc Palumbo nemůže zplodit syna. Ten to ale dává za vinu své mladé ženě a psychicky jí tím trápí. Problém nastal, když jedna z Liolových milenek, dcera tety Croce a tedy neteř strýce Palumba, Tuzza, začala žárlit na bývalou Liolovu milenkou, nynější manželku strýce Palumba, Mitu. Ze žárlivosti a vypočítavosti se rozhodla podstrčit strýci dítě, které čeká s Liolou. Strýc dítě samozřejmě ihned přijal za své, jak Tuzza s matkou předpokládaly, pod podmínkou, že se nikdo nesmí dozvědět, že dítě je ve skutečnosti Liolovo. Zároveň to použil jako důkaz toho, že on mít děti může a celou dobu je neplodná Mita. Ta se v zoufalství rozhodla manžela opustit a vrátila se ke své tetě Gese, sousedce tety Ninfy, Liolovy matky. Liola chtěl Tuzzu požádat o ruku, ale díky podezřelému chování tety Croce pochopil, že s Tuzzou vymyslely podvod, díky němuž jednou zdědí strýcův majetek, a navíc se krutě pomstí Mitě. Liola se rozhodl Mitě v této bezvýchodné situaci pomoci a nabídl jí jediné možné řešení, jak uspokojit manžela a vrátit se jako paní domu. Mita jako čestná dívka nejdříve odmítla, nakonec ale nechala Liolovi otevřená dvířka. Za měsíc se strýc všem vytahuje, že se svojí ženou Mitou čeká dítě. Celý příběh končí tím, že strýc popře, že by měl dítě se svojí neteří, jelikož má právoplatného syna se svojí ženou, a chce aby si Tuzzu vzal Liola, když dítě čekají spolu. Liola ale v rámci své nespoutanosti odmítl a řekl, že si k sobě vezme syna, ale Tuzzu si brát nebude. Hlavní pro něho bylo pomoci Mitě, což se mu také podařilo. Jediný, kdo není spokojený, je Tuzza, která nezískala ani manžela, ani majetek.

Prostředí je přímo inspirováno Pirandellovými vzpomínkami a zážitky prožitých v malé vsi jménem Villaseta, nacházející se nedaleko od venkovské usedlosti Pirandellovy rodiny, kde se autor narodil a prožil zde první roky dětství. Pirandello byl obyvateli a prostředím venkova uchvácen. Obdivoval krásy zdejší krajiny a místní zvyky, pověry a písně. Lidé zde mluví osobitým, venkovským dialektem, zpívají při sklizni lidové písně a balady, jejich život je spjat s půdou, kterou obdělávají, což se přímo projevuje v jejich způsobu uvažování. Pirandellův silně osobní přístup je v kontrastu se zásadami verismu, jedno ze základních témat povídky je ale patrně inspirováno tematikou Vergových

povídek, které často popisují venkovský život točící se kolem majetku. V místním jazyce „roba“ znamená v podstatě dům a vše, co k němu náleží, tedy například pole či dobytek, cokoli, čemu venkovan vděčí za to, že má co jíst a kde spát, že přežije. S tím souvisí neustálá závist a touha majetek zvětšovat a chránit, a tím pádem se více pojistit proti rozmarům osudu.

Hra vznikla během první světové války v srpnu roku 1916, kdy byl nejstarší Pirandellův syn v rakouském zajateckém táboře. Otec mu radil, aby se co možná nejvíce soustředil na práci (literární tvorbu), tak jak to dělal on sám, když chtěl uniknout realitě. To, že prostřednictvím psaní unikal před trápením v jeho soukromém životě, je také vyjádřeno v jednom z jeho dopisů: „Je to po Nebožtíkovi Mattiovi Pascalovi mé nejoblíbenější, nejsvěžejší a nejživější dílo. Jak už víš, jmenuje se *Liola*. Napsal jsem ji teď v létě, během patnácti dnů; a byla to má dovolená. A vskutku, odehrává se na venkově. Myslím, že už jsem ti říkal, že hlavní postavou je neustále veršující rolník opilý sluncem, a celá komedie je plná písní a slunce. Je tak veselá, že se ani nezdá být mým dílem.“⁶⁰

Na základě tohoto dopisu se nabízí otázka, proč bylo právě toto dílo pro Pirandella tak významné. Výrazným a důležitým faktem je, že *Liola* byla jedna z her napsaných v agrigentském dialektu. Nářeční verze měla výrazný úspěch (poprvé byla představena 4. listopadu 1916 divadelním spolkem Angela Musca), díky čemuž byla později společně s ostatními hrami z tohoto období (*Lumie di Sicilia; Pensaci, Giacomino!; Il berretto a sonagli*) přeložena do obecné italštině. Dnes je pro nás *Liola* velmi důležitým dílem, zachycujícím (s výrazným filologickým zaujetím) vesnický život v té nejvěrnější podobě (výzkum právě agrigentského dialektu byl v minulosti poměrně zanedbáván, proto se jedná o jeden z mála pramenů zachycující tento starobylý „jazyk“, ze všech sicilských nářečí to nejvíce podobné italštině, a Pirandello byl v tomto směru doslova odborník, jelikož v roce 1891 v německém Bonnu promoval prací o fonetickém rozboru agrigentského nářečí). Zároveň ale použití dialektu ukazuje autorovu přímou zkušenost s daným prostředím. Proto Pirandello synovi píše, že pro něho psaní této komedie bylo jako dovolená. Prostřednictvím tohoto díla se vracel do svého mládí, kdy často trávil čas mezi venkovany,

---

⁶⁰ D'AMICO, Con un saggio biografico e il commento alle immagini di Maria Luisa Aguiere. *Album Pirandello*. Milano: Mondadori, 2007, str. 140.

vzpomínal na horké letní dny strávené uprostřed přírody ve společnosti rolníků a jejich žen. To se odráží v mnoha detailech tohoto „veselého“ díla, například lidovými písněmi, venkovskými zvyky a příslovími.

Na začátku je publikum uvedeno do děje prostřednictvím rozhovoru mezi ženami a dívkami loupajících mandle. Zpívají a baví se o složité situaci Mity, mladé, druhé manželky strýce Simona. Ten se ještě po čtyřech letech nedočkal vytouženého syna, kterému by odkázal svůj majetek, aby si ho nerozebrali jeho početní příbuzní. Na ukázkce lze pozorovat Pirandellův vřelý vztah k ženám, projevující se v podrobných popisech jejich rozhovorů.

„zâ cruci: Santa cristiana, chi facìstivu!

gnà càrmina: Gna s' 'u scippa di 'mmucca a la genti!

ciuzza (cu aria di 'nnuccintedda): E chi è vrigogna p'un omu 'un aviri figli, zâ Cruci?

zâ cruci: Pipa tu! Ca li picciotti nni sti discursi 'un si cci hannu a 'mmiscari!

luzza: E chi cc'è?

nedda: È signu ca Diu nun cci nn'ha vulutu dari!

luzza: E pirchè iddu allura s' 'a piglia cu sô muglieri?

zâ cruci: 'Nsumma, 'a vuliti finiri vuàtri? Jti a scacciari!

ciuzza: Livamu, zâ Cruci.

zâ cruci: E facitivi arrassu!⁶¹

---

⁶¹ PIRANDELLO, Luigi. *Maschere nude: Liolà* [online]. 4., odpovídající bilingvnímu vydání nakladatele Formiggini z roku 1917. Milano: Arnoldo Mondadori, 1997, 28.8.2011 [cit. 2012-07-25]. I Meridiani. Dostupné z: http://www.classicitaliani.it/pirandel/drammi/07_pira_liol%C3%A0_d.htm. Následující citace budou z tohoto vydání.

Překlad: Teta Croce (Fešandě): Ženská nešťastná! To neumíte držet jazyk za zuby?

Fešanda: Vždyť si o to koleduje!

Ciuzza (s nevinnou tváří): A je to snad pro mužského hanba, že nemá děti?

Teta Croce: Ty buď zticha! Do takových řečí se nemůžou mladé holky plést.

Luzza: A co se tu stalo špatného?

Nela: Zřejmě jim ty děti pámbu nechtěl požehnat.

Luzza: Tak proč se teď vzteká na manželku?

Teta Croce: Tak necháte už toho? Jděte, jděte loupat!

Ciuzza: Máme doděláno, teto Croce.

Záhy je představen hlavní „hrdina“ Liolà. V následující ukázce můžeme pozorovat, co si o něm a jeho povaze myslí ženy a jeho matka teta Ninfa. Mezitím se jeho tři malí chlapci vítají s děvčaty.

„zâ ninfa: Gna poviri 'nnuccintuzzi, senza mamma, chi cc'è ffari?

gnà càrmina: E ringraziassi a Ddiu, anzi, ca su' tri! Cu stu principiu, ca tutti chiddi chi cci jèttanu si l'arricogli, putissiru essiri vinti, trenta...

zâ cruci: (facennu attu ca cci sunnu li picciotti): Vasciu 'u mètiri, gnà Càrmina!

gnà càrmina: E chi cc'è ddocu? Anzi, si vidi ca è di cuscenza...

zâ ninfa: Dici ca nn'avi a ffari un colleggiu; cci avi a 'nsignari a cantari; po' si l'avi a mètiri nnô 'na gaggia e si l'avi a purtari ô paìsi.

ciuzza: Veru, Paliddu? Nnâ gaggia, tu, comu un cardidduzzu? E sa' cantari?

gnà càrmina: (accarizzannu 'i capidduzzi di Paliddu 'mmrazza a Ciuzza): Chistu cu' è, 'u figliu di Rosa 'a favarisa?

zâ ninfa: Cu', Paliddu? E cci criditi ca nun lu sacciu cchiù iu stissa? Ma mi pari Caliddu, 'u figliu di Rosa...

luzza: Cu', chistu? Chistu, nenti! Chistu è figliu me'! E veru, Caliddu?

gnà gesa: Stàssitu frisca, figlia, si fussi veru!

zâ ninfa: (risintennusi): E pirchì?

gnà càrmina: Muglieri di Liolà?

zâ ninfa: No, nenti, chistu 'un l'aviti a ddiri, gnà Càrmina: ca si picciottu di cori cc'è, amurusu e rispittusu, è me' figliu Liolà.

gnà càrmina: Amurusu? E comu! Centu nni vidi e centu nni voli! "⁶²

Teta Croce: Tak si jděte po svých!“ (Citován český překlad Jaroslava Pokorného: PIRANDELLO, Luigi. *Sicilská komedie (Liolà)*. Praha: Dilia, 1974, str. 7. Další citace budou z tohoto překladu.)

⁶² PIRANDELLO, Luigi. *Maschere nude: Liolà* [online], 1997, [cit. 2012-07-25].

Překlad: Teta Ninfa: Tři chudáci klučící nevinní, bez mámy...

Fešanda: Díkybohu, že jsou tři! S tou jeho zásadou nechat si všecky, co mu ženské vyklopí – jsou tři? Mohlo by jich být třicet!

Teta Croce (ukazuje očima na děvčata): Tiše, kmotra!

Fešanda: Neříkám nic špatného. Naopak, je vidět, že mám srdce na pravém místě.

Jak říká kmotra Carmina, Liolà má velmi rád ženy a ony jeho, s žádnou se ale zatím neoženil, vzal si ale alespoň děti, o které se stará jeho matka. Liolà je místním svůdcem, neodolatelným především díky své stále veselé povaze a básničkám. Je ztělesněním radosti ze života, bezstarostnosti, nespoutanosti a plodnosti.

„A stu puntu, di luntanu si senti la vuci di Liolà chi torna cantannu dô paisi c' 'u carrettu.

*cantu di liolà: Passa vintidu' jorna ca 'un ti viu,
comu un canuzzu a la catina abbaju...*

gnà gesa: Oh, eccu Liolà ca torna c' 'u carrettu!

*ciuzza, luzza, nedda: (currennu davanti l'appinnata cu li picciriddi 'mmrazza):
Liolà! Liolà! Liolà!*

*zâ ninfa: Scinniti, scinniti sti picciliddi, picciotti, ca mi nni curru; pi ddaveru
vasannò 'un mi cci fa arrivari cchiù a la missa!*

*liolà: Ih, gna bboni ccà 'i truvaru 'i matri, 'i picciotti! Ma tutti tri 'un putiti èssiri!
Diu nni scanza! A terra sta truppa!*

*scinnennu di 'mmrazza dê picciotti, prima Paliddu, po' Caliddu e po' Tiniddu
E chistu è LI, e chistu è O e LÁ,*

Teta Ninfa: On říká, že jich chce mít celé hejno. Naučit všechny zpívat. A pak je nosit v kleci a prodávat po vesnici.

Ciuzza: Ty v kleci, Titino, jako stehlíček? A umíš zpívat?

Fešanda (hladí Pallina po vláscích): To je syn Rosy z Favary?

Teta Ninfa: Kdo? Pallino? Víte, že už to ani já nevím? Ale ne, mám dojem, že Rosin je Titino.

Ciuzza: Kdepak, kdepak, Titino ne. Titino je můj!

Gesa: Bodejt'! To bys to chytla, kdyby to byla pravda!

Teta Ninfa (dotčeně): A proč?

Fešanda: Liolova manželka?

Teta Ninfa: To byste neměla říkat, kmotro Carmino: Jestli je tu nějaký chlapec vtělená úcta a láska, je to můj syn Liolà.

Fešanda: Láska? Tak to jo! Sto jich vidí a sto jich chce.“ PIRANDELLO, Luigi. *Sicilská komedie (Liolà)*. Praha: Dilia, 1974, str. 12.

*e tutti tri chi fannu LIOLÀ!*⁶³

Strýc Simone odmítl dát děvčatům napít vína, jako odměnu za vyloupané mandle, protože mu jedna z nich připomněla, že nemá syna, který by zdědil jeho úzkostlivě střežený majetek. Liolà si tedy dělá ze strýce Simona legraci a nabízí mu výměnou za soudek vína jednoho ze svých synů, když on jich má dost. V ukázce je, včetně pár vtipů, patrný způsob uvažování venkovanů, pro které je nejdůležitější jejich majetek a půda, jejich „roba“ (tímto tématem se zabýval ve svém díle další velký ostrovan Giovanni Verga, vycházející z francouzského pozitivistického naturalismu). Muž bez dědice se musí smířit s tím, že po jeho smrti připadne veškerý jeho majetek zbylým příbuzným, kterých má na Sicílii každý velké množství. To je pro takového statkáře naprostá pohroma, jelikož jeho nahromaděné jmění se rozdělí a nenávratně zmizí. Z toho důvodu je strýc Simone „dole“ a ne nahoře.

„don simuni: Va', vattinni, foddì! ca 'un haju piaciri di jucari cu sti cosi iu!

liolà: E cu' joca? Ah cci pari ca jocu? Cci dicu pi veru! Vossia si l'accatta si 'un nn'avi, chi 'un è 'u stissu? Pirchì si nn'avi a stari accusì cu 'i pinni tutti arruffati comu un capuni malatu?

don simuni: ('nfuriannusi 'ntra li risati di li fimmini): Va', lassatiminni jri, va'; vasannò 'un sacciu chiddu chi fazzu....

---

⁶³ PIRANDELLO, Luigi. *Maschere nude: Liolà* [online], 1997, [cit. 2012-07-25].

Překlad: (V tu chvíli se v dálce ozve hlas Lioly, který se s vozíkem vrací z polí a zpívá)

Liolova píseň: Už jsem tě neviděl více než dvacet dnů

a teď vyju jako pes uvázaný na řetězu... (vlastní překlad)

Gesa: Hele, Liolà se vrací!

Giuzza, Luzza a Nella (běží před podstřeší s dětmi v náručí): Liolo! Liolo! Liolo!

Teta Ninfa: Děvčata, pusťte ty děti na zem! Jinak se kvůli tomu bláznovi opravdu nedostanu na mši.

Liolà (vejde ve svátečních šatech ze zeleného sametu, upjaté kazajce a zvonových kalhotách. Na hlavě má anglickou lodičku se dvěma stužkami visícími vzadu): Hele, kluci si už našli maminky! Ale tři, to je moc! (Postaví na zem napřed Titina, pak Calicchia a nakonec Pallina) Ten je LI a ten je O a ten je LÀ: a ti tři spolu jsou Liolà!“ (str. 14.)

liolà: (tinènnulu): Nonsi, ccà! Chi s'avi a offènniri vossia? Ccà semu tutti a finàita, 'na ciuccata di furioti ca facemu tutti 'na famiglia, e una manu lava all'otra! – Iu sugnu figliularu; vossia nun cc'è...

don simuni: (c. s.): Cu' t' 'u dissi? cu' t' 'u dissi? T' 'u vulissi fari a videri iu!

liolà: (fincennusi spavintatu e scappannu pi ripararisi darrè li picciotti): Diu nni scanza! Oh! A mmia? Chi voli fari videri quarchi mmiràculu vossia? (spincennu avanti ora l'una, ora l'otra di li picciotti) Ccà, cu cchista! cu cchista! cu cchista!

zâ cruci: Oh! oh! picciotti, unni semu? Finèmula cu stu jocu, ca 'un mi piaci!

liolà: E chi cc'è ddocu, zâ Cruci? 'Ncampagna semu: acchiana e scinni: cc'è cu' sta ammontata e cc'è cu' sta appinninu. 'U zû Simuni sta appinninu. E basta! Vicchiareddu: è mònfrici, lascu, muddacchiaru, va'! Si cci dunanu 'na jtata, cci resta 'u stampu. ⁶⁴

Drama *Liolà* je významné nejen Pirandellovým vyjádřením hlubokého citu ke svému rodnému kraji, ale také tím, že se do jisté míry vymyká zbytku jeho tvorby svojí lehkostí a hravostí, která je ještě umocněna použitím místního nářečí, díky němuž je dílo realističtější a přirozenější.⁶⁵ Vlivem dialektu je divák plnou

---

⁶⁴ PIRANDELLO, Luigi. *Maschere nude: Liolà* [online], 1997, [cit. 2012-07-25].

Překlad: „Strýc Simone: Táhni odtud, přestaň s tím, nesnáším, když se dělají vtipy na tyhle věci!

Liolà: Vy myslíte, že dělám vtipy? Já vám to říkám vážně: kupte si ho, když nemáte. Co stojíte jak nemocný kapoun?

Strýc Simone (zuří, ženské se smějí): Držte mě, držte mě, jinak namouduši za sebe neručím!

Liolà (ho zadrží): Kdepak, jemnostpane, zůstaňte tady a nebuďte uražený. Jsme všichni dobří sousedé, všichni z hrubého pytle. Ruka ruku myje! Já jich můžu mít, kolik chci. Vy ne...

Strýc Simone: Co, já ne? Jak ty to můžeš vědět? Chceš, abych ti to ukázal!

Liolà (dělá ustrašeného): Mně, ukázat? Pámbu uchovej! Chcete mi ukázat zázrak? (Strká před něho hned jedno, hned druhé děvče.) Tak to zkuste s touhleťou, prosím! S touhle! Anebo tady s tou!

Teta Croce: Ale, ale, mládeži, kde to jsme? Dejte pokoj s těmihle vtipy, nelíbí se mi!

Liolà: Nic ve zlém, teto Croce. Jsme na venkově: někdo je nahoře, někdo dole. Strýc Simone je dole. Dědulínek, pára nad hrcem. Když do něho strčíte prstem, naskočí mu modřina.“ (str. 18.)

⁶⁵ D'AMICO, *Album Pirandello*, 2007, str. 143.

Když byla hra poprvé představena na scéně, Antonio Gramsci řekl: „Zdá se mi, že Pirandello je umělcem právě když je dialektální a hru *Liolà* považuji za jeho nejvýznamnější dílo.“ Dále ještě: „Pro mě je to jedna z nejhezčích moderních komedií.“ (GRAMSCI, Antonio, *Letteratura e vita nazionale*, Torino, Einaudi, 1963)

měrou uveden do Pirandellova intimního světa, v němž se svými vášněmi a problémy žijí jeho příbuzní a přátelé, lidé, kteří mu byli něčím blízcí, nebo naopak ti, kteří ho inspirovali svým zkostrnatělým způsobem uvažování, v každém případě lidé z okolí Agrigenta se všemi svými klady i zápory.

6. Román *I vecchi e i giovani* – *Stáří a mladí*

6.1. Hlavní postavy a stručný obsah

Přestože Garibaldiovci zvítězili a Itálie byla sjednocena, vdovec don Ippolito Laurentano žije ve své pevnosti Colimbètra věrný vládě Bourbonů, v jednom z odlehlých koutů Sicílie. Má zde na obranu svojí malou gardu dvaceti pěti vojáků v pestrobarevných uniformách, kterým velí mírumilovný Placido Sciaralla.

Bratr šlechtice, don Cosmo, žije také na samotě na své usedlosti Valsania. Je obklopen pouze svými knihami o filozofii, skepticky přesvědčen o tom, že všechno je marné a prázdné. Jedná se o muže, který místo aby život prožíval, spíše ho pozoruje, uvažuje o něm a rozebírá ho, aby pochopil jeho pohyb a zákony. Aby se nemusel starat o praktické záležitosti a údržbu svého panství, najmul si Maura Mortaru, jednoho ze starých Garibaldiovců, věrného ideálům Risorgimenta (Národního obrození). Mauro Mortara je jednou z hlavních postav románu. Velký dobrodruh a cestovatel, zlomený tím, co zažil, neustále obklopen svými tři psy se věnuje péči o panství, zůstává ale neoblomným a ryzím vlastencem, což je pro novou, mladší generaci stěží pochopitelné.

Sestra dona Ippolita a dona Cosma, donna Caterina Laurentano, je vdovou po národním hrdinovi padlým v bitvě u Milazza jménem Stefano Auriti. Donna Caterina žije daleko od příbuzných a s pýchou a tvrdohlavostí odmítá štědrú finanční pomoc bratra šlechtice.

Flaminio Salvo je obchodníkem, který zbohatl na obchodu se sírou. Aby zvětšil svůj majetek a moc, neštítí se žádného podvodu nebo intrik. Jeho člověkem v politice je křesťanský poslanec Ignazio Capolino, jehož manželka je zároveň Flaminiova milénka. Ignazio je jen loutkou, kterou ovládá Salvo, a jeho rodinný život je jen přetvářka.

Problémy se ale nevyhýbají ani Flaminiovi Salvovi. Jeho soukromý život je plný neštěstí, částečně způsobených jeho destruktivní povahou. Zemřel mu malý syn, manželka zešílela a dcera Dianella je příliš inteligentní a citlivá na to, aby snášela rány života. Aby vyřešil své rodinné a finanční problémy, nabídl donu Ippolitovi za manželku vlastní sestru Adelaide.

Jejich manželství ale nebylo šťastné. Rozdíly v povaze a vzdělání způsobovaly nedorozumění, nudu a odpor. Adelaide je prostá, příliš jednoduchá žena na pochmurnou a složitou povahu dona Ippolita.

Mezitím je syn donny Cateriny, Roberto Auriti, po úspěšné politické kariéře ve vládní straně zapleten do finančního skandálu zpronevěry Římské banky, díky kterému jsou definitivně pryč všechny naděje lidí, kteří věřili ve sjednocenou Itálii vedenou lidmi, schopnými naplnit ideály Risorgimenta. Roberto Auriti je zatčen a jeho matka žalem spáchá sebevraždu. Jiný poslanec, Selmi, pravý pachatel bankovní zpronevěry také spáchá sebevraždu.

Sicílie je v tomto příběhu dějištěm prvních dělnických povstání a vzestupu socialistické strany. Dělnické hnutí je ale ještě nezralé a zmatené, a místo zlepšení životních podmínek se uchyluje k násilným činům, jako například k chladnokrevné vraždě Nicoletty, manželky poslance Capolina, a Aurelia Costy, velice schopného inženýra, Salvova zaměstnance.

Lando Laurentano, syn dona Ippolita, je členem Nejvyšší rady svazků a hlavním představitelem nastupující vládnoucí třídy. Také on je ale jeden z poražených. I když nevinný, musí odejít do vyhnanství, aby se vyhnul trestu za krvavé útoky hnutí.

Symbolickou obětí konečné porážky ideálů, selhání současné italské společnosti, a následného násilného povstání dělníků, se stal Mauro Mortara, veterán, který byl omylem zastřelen vojáky, když se jim snažil pomoci povstání potlačit.

6.2. Tématika

Román *I Vecchi e i giovani* popisuje sicilskou a italskou společnost na sklonku století, v období prvních velkých bankovních skandálů a zrodu dělnického hnutí. Název díla odkazuje na rozpor mezi starými, kteří Itálii sice sjednotili, ale zemi mladé generaci zanechali zpustošenou, plnou vnitřních rozporů. Mladá generace vzdělanců a idealistů je vývojem událostí pobouřena a zároveň neschopná smysuplné reakce. Na pozadí těchto historických událostí jsou čtenáři popisovány postavy z různých úrovní společnosti a různého přesvědčení. Od prohnatého obchodníka, po zchudlou šlechtu, od přesvědčených nacionalistů, po zaryté odpůrce vlády sjednoceného státu. Není bez významu, že román *I*

Vecchi e i giovani je jediným Pirandellovým románem, kde pozadí osudů hrdinů tvoří široké společenské panoráma.⁶⁶

„C'era una chiacchiera in paese, la quale di giorno in giorno si veniva sempre più rafforzando, che tutti gli operaj delle città maggiori dell'isola, e le contadinanze e, più da presso nei grossi borghi dell'interno, i lavoratori delle zolfare si volessero raccogliere in corporazioni o, come li chiamavano in fasci, per ribellarsi non pure ai signori, ma a ogni legge, dicevano, e far man bassa di tutto.“⁶⁷

Varovné náznaky blížícího se násilné vzpoury ale vládnoucí elitu v tomto odlehlém koutu Sicílie neznepokojily, což se jim nakonec draze vymstí, a celý problém vyústí v násilný střet vládních vojsk s chudinou. Příčinou dělnické vzpoury byla dle dona Ippolita nespravedlivé zásahy italské vlády a vysoké daně (dělníci byli tak vykořisťováni státem a vlastníky sirných dolů, že neměli co jíst). Zajímavý pohled na celý problém je nabízen zamyšlením monsignora biskupa:

„Il vero male, il più gran male fatto dal nuovo governo non consisteva tanto nell'usurpazione che faceva ancora e giustamente sanguinare il cuore di S. E. il principe di Laurentano. Monarchie, istituzioni civili e sociali: cose temporanee; passano; si farà male a cambiarle agli uomini o a toglierle di mezzo, se giuste e sante; sarà un male però possibilmente rimediabile. Ma se togliete od oscurate agli uomini ciò che dovrebbe splendere eterno nel loro spirito: la fede, la religione? Orbene, questo aveva fatto il nuovo governo! E come poteva più il popolo starsi quieto tra le tante tribolazioni della vita, se più la fede non gliela faceva accettare con rassegnazione e anzi con giubilo, come prova e promessa di premio in un'altra vita? La vita è una sola? questa? le tribolazioni non avranno un compenso di là, se con rassegnazione sopportate? E allora per qual ragione

---

⁶⁶ PIRANDELLO, Luigi. *Slunce a déšť*. Praha: Odeon, 1974, str. 387, doslov J. Pokorného.

⁶⁷ PIRANDELLO, Luigi. *I vecchi e i giovani*. Milano: Oscar Mondadori, 1992, str. 5.

Překlad: „Po kraji se povídalo, a ten hlas den ze dne vzrůstal, že všichni dělníci největších měst ostrova, že všichni obyvatelé venkova a velkých osad ve vnitrozemí a všichni dělníci ze sirných dolů v bližším okolí se chtějí sdružit ve společenstva, kterým říkali svazky (fasci) a že se chtějí vzbouřit nejenom proti pánům, ale proti všem zákonům a že chtějí, jak se říkalo, všechno vydrancovat.“ (Citováno z českého překladu Václava Čepa: PIRANDELLO, Luigi. *Starí a mladí*. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1958, str. 13).“

*più accettarle e sopportarle? Prorompa allora l'istinto bestiale di soddisfare quaggiù tutti i bassi appetiti del corpo!*⁶⁸

V tomto případě byla pro chudý lid nejpodstatnější touha se najíst. Ta je ale přirozeně tak silná, že nemůže být potlačena jakoukoli výhrůzkou nebo hrozbou smrti. Ideály, díky kterým byla sjednocena Itálie, se rozplynuly a zavládla všeobecná skepse. Prostý sicilský lid se cítil být podveden, tak jako mnohokrát předtím. Křesťanství bylo, díky negativnímu postoji Vatikánu ke sjednocení Itálie, a také díky rozvoji vědy, na ústupu, což mělo za následek rozpad hodnot a morálky, a jediným smyslem života se stala honba za majetkem, což je jedním z charakteristických témat verismu.

V románu nacházíme mimo autorova postoje k historickému a politickému vývoji ostrova často také svěží, malebné popisy Pirandellova rodného kraje. Autor na jedné straně zachycuje strnulou, melancholickou atmosféru dávno zašlé slávy a bohatství, nyní opuštěného a bezútešně zchatralého města Girgenti, doslova pekelné okolní sirné doly a hlučný, rušný přístav Porto Empedocle; na druhé straně s láskou popisuje místní přírodu, antické památky a venkov s jeho piroteskními obyvateli.

*„Fortuna che finora lì a Girgenti nessuno si moveva, né accennava di volersi muovere! Paese morto. Tanto vero - dicevano i maligni - che vi regnavano i corvi, cioè i preti. L'accidia, tanto di far bene quanto di far male, era radicata nella più profonda sconfidanza della sorte, nel concetto che nulla potesse avvenire, che vano sarebbe stato ogni sforzo per scuotere l'abbandono desolato, in cui giacevano non soltanto gli animi, ma anche tutte le cose. E a Sciaralla parve di averne la prova nel triste spettacolo che gli offriva, quella mattina, la campagna intorno e quello stradone*⁶⁹.“

---

⁶⁸ PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 5.

Překlad: „Skutečné zlo, největší zlo nové vlády není ani tolik usurpace, která pořád a právem zraňuje srdce J. E. Knížete z Laurentana. Monarchie, zřízení občanská a sociální: věci časné, které miji; jsou-li spravedlivé a svaté, pak se páchá hřích na lidech, když se mění a odstraňují; ale je to zlo, které se dá napravit. Horší je, když lidem vezmete nebo v jejich myslích zatěmíte víru a náboženství, jež tam mají věčně zářit! Jak by mohl lid zůstat klidný v tolika trampotách života, jestliže mu už víra neříká, aby je přijal s odevzdaností a dokonce s radostí jako důkaz a slib odměny v druhém životě? Život je jen jeden? Tento? A útrapy s odevzdaností snášené nebudou po smrti odměněny? Proč je tedy přijímat a snášet? Proto volnou cestu zvířecímu pudu, nechť jsou tady dole ukojeny všechny nízké choutky těla!“ (str. 13)

⁶⁹ PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 6.

Poměrně negativní atmosféra je ještě zdůrazněna studeným, deštivým počasím a neschůdnou, rozblácenou cestou z Colimbétry přes údolí na Valsánii.

„La pioggia, caduta a diluvio durante la notte, aveva reso impraticabile quel lungo stradone di campagna, tutto a volte e risvolte, quasi in cerca di men faticose erte e di pendii meno ripidi. Il guasto dell'intemperie appariva tanto più triste, in quanto, qua e là, già era evidente il disprezzo e quasi il dispetto della cura di chi aveva tracciato e costruito la via per facilitare il cammino tra le asperità di quei luoghi con gomiti e giravolte e opere or di sostegno or di riparo: i sostegni eran crollati, i ripari abbattuti, per dar passo a dirupate scorciatoje. Piovigginava ancora a scosse nell'alba livida tra il vento che spirava gelido a raffiche da ponente; e a ogni raffica, su quel lembo di paese emergente or ora, appena, cruccioso, dalle fosche ombre umide della notte tempestosa, pareva scorresse un brivido, dalla città, alta e velata sul colle, alle vallate, ai poggi, ai piani irti ancora di stoppie annerite, fino al mare laggiù, torbido e rabbuffato. Pioggia e vento parevano un'ostinata crudeltà del cielo sopra la desolazione di quelle piagge estreme della Sicilia, su le quali Girgenti, nei resti miserevoli della sua antichissima vita raccolti lassù, si levava silenziosa e attonita superstite nel vuoto di un tempo senza vicende, nell'abbandono d'una miseria senza riparo. Le alte spalliere di fichidindia, ispide, carnute e stravolte, o le siepi di rovi secchi e di agavi, le muricce qua e là screpolate erano di tratto in tratto interrotte da qualche pilastro cadente che reggeva un cancello scontorto e arrugginito o da rozzi e squallidi tabernacoli, i quali, nella solitudine immobile, guardati dagl'ispidi rami degli alberi gocciolanti, anziché conforto ispiravano un certo sgomento, posti com'eran lì a ricordare la fede a viandanti (per la maggior parte campagnuoli e carrettieri) che troppo spesso, con aperta o nascosta ferocia, dimostravano di non ricordarsene.“⁷⁰

Překlad: „Ještě štěstí, že se v Girgenti dosud nikdo nehýbá a nejeví známky, že by se chtěl pohnout. Mrtvý kraj! Pravda, jak prohlašovaly zlé huby, vládnou v něm krkavci, to jest kněží. Líná nechuť k podnikání dobrému i zlému pramenila z nejhlubší nedůvěry k osudu, z přesvědčení, že by bylo marné každé úsilí setřást zoufalou opuštěnost, v níž nehybně tkvěly nejenom myslí, ale také všechny věci. Sciarallovi se zdálo, že oprávněnost toho názoru potvrzuje ta smutná podívaná, kterou mu poskytovala toho rána okolní krajina, a ta hrozná silnice.“ (PIRANDELLO. *Starí a mladí*, 1958, str. 14).

⁷⁰ PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 3.

Překlad: „V noci přšelo jako z konve, takže dlouhý kus okresní silnice, která byla samý zákрут, jako by hledala pohodlnější stoupání a méně příkré svahy, byl zcela neschůdný. Spoušť, kterou natropilo ten psí čas, vypadala tím smutněji, protože tu a tam bylo patrné pohrdání a skoro zlomyslné opovržení péči

Sciaralla cestou na Valsanii potkal Marka Preólu, místního mrzáka a ničemu, a také Lukáše Lizia a Nociu Pignu, dva místní levicové revolucionáře, známé pod přezdívkami *Propaganda a Svazek*. Kapitán Sciaralla šel svojí cestou na Valsánii a Preóla pokračoval dál s těmito dvěma přáteli. Cestou se dá s Pignou do debaty o svazcích a vysmíval se jejich snaze vysvobodit chudinu z nelidských podmínek, za cenu hladovění jejich vlastních rodin, Pigna mu odpověděl:

„E il cuore mi si voltava in petto pensando che soltanto da noi, qua a Girgenti, capoluogo, a Porto Empedocle, paese di mare, aperto al commercio, niente! niente! non si può far niente! Come i bruti! Peggio! Ma sai come vivono giù a Porto Empedocle? Come si fa ancora l'imbarco dello zolfo? Lo sai?

Marco Prèola era stanco: crollò il capo, mormorò:

— Porto Empedocle...

E a tutti e tre si rappresentò l'immagine di quella borgata di mare cresciuta in poco tempo a spese della vecchia Girgenti e divenuta ora comune autonomo. Una ventina di casupole prima, là sulla spiaggia, battute dal vento tra la spuma e la rena, con un breve ponitojo da legni sottili, detto ora Molo Vecchio, e un castello a mare, quadrato e fosco dove si tenevano ai lavori forzati i galeotti, quelli che poi, cresciuto il traffico dello zolfo, avevano gettato le due ampie scogliere del nuovo porto, lasciando in mezzo quel piccolo Molo, al quale in grazia della banchina, è stato serbato l'onore di tener la sede della capitaneria del porto e la bianca torre del faro principale. Non potendo allargarsi per l'imminenza d'un altipiano marnoso alle sue spalle, il paese s'è allungato sulla stretta

---

stavitelovou, který silnici různě kroutil a zatáčel, aby usnadnil cestu tou neschůdnou krajinou, a který zbudoval na některých místech podpěry a jinde zase zídky: podpěry se sesuly, zídky byly rozbořeny a místo nich se objevily srázné zkratky. V siném úsvitu se pořád ještě honily přeháňky a od západu fičel studený vítr, jehož síla se měnila; a jako by při každém nárazu přelétlo jakési zachvění po cípu krajiny, která se právě pomalu a těžce vynořovala z černých vlhkých stínů bouřlivé noci od města, ležícího v mlze vysoko na kopci, údolím, k chlumům, k pláním, které se ježily zčernalými strništi, až dolů ke kalnému rozbouřenému moři. Déšť a vítr vypadaly jako projev tvrdošíjné krutosti nebes k těm smutným nejvzdálenějším břehům Sicílie, na kterých se zvedalo Girgenti uprostřed ubohých zbytků svého pradávného života, shluklých na vrcholku výšiny jako mlčenlivý pamětník v prázdnotě času beze změn a v opuštěnosti bídy bez léku. Vysoké, ježaté, masité a zkroucené řady opuncii, živé ploty suchých ostružin a agáve, zídky tu a tam zřícené byly čas od času přerušeny nakloněným pilířem, na němž visela zkroucená zrezavělá mříž, nebo hrubými, ubohými kapličkami, které v té nehybné samotě uprostřed ježatých větví, s nichž stékala voda, nevyvolávaly útěchu, nýbrž jakýsi strach, ačkoliv tam byly postaveny pro posilu víry v srdcích pocestných (většinou venkovanů a vozků), kteří příliš často dávali najevo se skrytou nebo zjevnou divokostí, že je neberou na vědomí.“ (str. 9).

spiaggia, e fino all'orlo di quell'altipiano le case si sono addossate, fitte, oppresse, quasi l'una sull'altra. I depositi di zolfo s'accatastano lungo la spiaggia; e da mane a sera è uno stridor continuo di carri che vengono carichi di zolfo dalla stazione ferroviaria o anche, direttamente, dalle zolfare vicine; e un rimescolìo senza fine d'uomini scalzi e di bestie, ciattìo di piedi nudi sul bagnato, sbaccaneggiar di liti, bestemmie e richiami, tra lo strepito e i fischi d'un treno che attraversa la spiaggia, diretto ora all'una ora all'altra delle due scogliere sempre in riparazione. Oltre il braccio di levante fanno siepe alla spiaggia le spigonare con la vela ammainata a metà su l'albero; a piè delle cataste s'impiantano le stadere su le quali lo zolfo è pesato e quindi caricato su le spalle dei facchini, detti uomini di mare, i quali, scalzi, in calzoni di tela, con un sacco su le spalle rimboccato sulla fronte e attorto dietro la nuca, immergendosi nell'acqua fino all'anca, recano il carico alle spigonare, che poi, sciolta la vela, vanno a scaricar lo zolfo nei vapori mercantili ancorati nel porto, o fuori.

— Lavoro da schiavi, — disse il Pigna, — che stringe il cuore, certi giorni d'inverno. Schiacciati sotto il carico, con l'acqua fino alle reni. Uomini? Bestie! E se dici loro che potrebbero diventar uomini, aprono la bocca a un riso scemo o t'ingiuriano. Sai perché non si costruiscono le banchine sulle scogliere del nuovo porto, da cui l'imbarco si potrebbe far più presto e comodamente coi carri o i vagoncini? Perché i pezzi grossi del paese sono i proprietari delle spigonare! E intanto, con tutti i tesori che si ricavano da quel commercio, le fogne sono ancora scoperte sulla spiaggia e la gente muore appestata; con tanto mare lì davanti, manca l'acqua potabile e la gente muore assetata! Nessuno ci pensa; nessuno se ne lagna. Pajono tutti pazzi, là, imbestiati nella guerra del guadagno, bassa e feroce!⁷¹

---

⁷¹ PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 14.

Překlad: „A srdce se mi obracelo v prsou, když jsem si pomyslí, že jenom zde u nás, v Girgenti, v hlavním městě, že v Empedoclově přístavu, ve městě otevřeném obchodu, není nic, nic ! že se tam nedá nic dělat! jako hovada! A ještě hůře! Ale víš, jak žijí dole v Empedoclově přístavu? Jak se ještě dnes nakládá síra? Víš to?

Marek Préola byl unaven: potřásl hlavou a zašeptal:

„Empedoclovův přístav...“

A všem třem vytanul na mysli obraz té přímořské osady, která v krátké době vzrostla na útraty starého Girgenti a která se nyní stala samosprávnou obcí. Dříve tam na břehu stálo mezi mořskou pěnou a pískem s krátkou skládkou ze slabých trámů, které se dnes říká Staré molo, asi dvacet chatrčí šlehaných větrem, a pak čtyřhranný chmurný hrad nad mořem, kde byli věznění galejníci, odsouzení k nuceným pracím.

Nelidské podmínky, neskutečný hluk a prach v zásadě průmyslového přístavu Pirandello zažil na vlastní kůži v dětství a během několika letních měsíců, kdy zde pracoval s otcem. Pekelnou dřinu a neskutečnou zaostalost přístavníků a důlních dělníků zaznamenal v mnoha svých povídkách, nejdetailněji však v tomto románu. Jejich bezvýchodnou situaci zachycuje právě v době, kdy se ve světě a na Sicílii formuje mladé dělnické hnutí mající za cíl překonat tuto propast mezi vládnoucí elitou, posedlou neskrotnou touhou po penězích, a strádající většinou.

S láskou a velkým citem pro detail jsou napsány pasáže na Valsánii, jejímž předobrazem byl Caos, venkovská usedlost pirandellovy rodiny. Jsou zde cítit vzpomínky z dětství a silný vztah k přírodě. Do detailu je popsána sama budova statku; stará, omšelá a zchátralá stavba v dokonalé souhře se zanedbaností a melancholickou opuštěností zdejší krajiny. Zde se také nachází pověstná, věkem zkroucená, staletá saracenská oliva, v mnoha případech symbolizující pomíjivost lidského života a klamných ideálů, což vystihuje autorův pohled na svět. Dále se odsud otevírají nádherné výhledy na moře a Údolí chrámů zakusujícího se do náhorní plošiny.

Kousek od statku se nachází malá vesnička, Villaseta (v románu jen Seta), napůl cesty mezi městem a přístavem. Nenápadným způsobem je čtenáři představen místní kolorit:

Když se pak rozrostl obchod se sírou, nasypali dvě široké hráze nového přístavu. To malé molo zůstalo uvnitř, a protože mělo násep, dostalo se mu cti, že bylo sídlem velitelství přístavu a že tam stála bílá věž hlavního majáku. Osada měla v zádech náhorní rovinu z vápníkové břidlice, takže se nemohla rozšiřovat, a proto se protáhla podél úzkého břehu; domky se opřely zády o plošinu, těsně vedle sebe, skoro jeden na druhém. Zásoby síry se hromadí podél pobřeží; a od rána do večera se tu ozývá neustálý skřípot vozů, které přijíždějí s nákladem síry z železniční stanice nebo také přímo ze sousedních sirných dolů; a je tu nekonečné hemžení bosých lidí a zvířat, čvachtání bosých nohou v kalužinách, šílení hádek, klení a křik a mezi tím hluk a pískání vlaku, který přejíždí po nábřeží a míří každou chvíli na jednu ze dvou hrází, které se neustále opravují. Kromě východního ramene je pobřeží lemováno houštím nákladních člunů s plachtami spuštěnými do poloviny stožáru; pod hromadami síry stojí váhy, na kterých se síra váží, a pak se nakládá na hřbety nosičů, kterým se říká mořský lid; ti běhají bosí, v plátěných kalhotách, s pytlem na hřbetě, otočeným okolo krku a spadajícím až na čelo, ponořují se do vody až ke kyčlím a nosí náklad do člunů, které pak napínají plachty a vykládají síru do obchodních lodí zakotvených v přístavu nebo na širém moři.

„Otrocká práce,“ řekl Pigna, „ze které se za některých psích zimních dnů člověka svírá srdce; drcení tíhou, s vodou až po hřbet. Lidé? Zvířata! A řekneš-li jim, že by se mohli stát lidmi, tu otevrou ústa k hloupému úsměvu nebo ti začnou nadávat. Víš, proč se nebudují násypy na hrázích nového přístavu, odkud by se mohlo nakládat rychleji a pohodlněji s vozíky nebo vagonky? Protože veličiny kraje jsou majiteli nákladních člunů! Obchod nese obrovské peníze, ale na pobřeží jsou stoky otevřené a lidé umírají na mor; mají před sebou obrovské moře a chybí jim pitná voda a umírají žízni! Nikdo na to nemyslí; nikdo si na to nestěžuje. Jako by se tam byli všichni zbláznili v tom nízkém a krutém boji o výdělek!“ (str. 28-29).

„Gli si svolgeva ora, a sinistra, la campagna lieta della vicinanza del mare, tutta a mandorli, a olivi e a vigneti. Era già in vista della Seta, casale d'una cinquantina d'abituri allineati sullo stradone, fondachi e taverne per i carrettieri, la maggior parte, da cui esalava un tanfo acuto e acre di mosto, un tepor grasso di letame, e botteghe di maniscalchi, di magnani, di carraj, con una stamberguccia in mezzo, ridotta a chiesuola per le funzioni sacre della domenica. Per schivare la vista di quei borghigiani zotici che lo conoscevano tutti, Sciaralla imboccò un sentieruolo tra i campi e in breve s'internò nelle terre di Valsania.

Tranne il vigneto, cura appassionata e orgoglio di Mauro Mortara, e l'antico oliveto saraceno, il mandorleto e alcuni ettari di campo sativo e, giù nell'ampio burrone, l'agrumeto, che costituivano la parte di mezzo riservata a don Cosmo, tutto il resto era ceduto in piccoli lotti a mezzadria a poveri contadini, non dal principe don Ippolito direttamente, a cui anche quel feudo apparteneva, ma da fittavoli di fittavoli, i quali non contenti di vivere in città da signori sulla fatica di quei poveri disgraziati, li vessavano con l'usura più spietata e con un raggiero intricato di patti esosi. L'usura si esercitava sulla semente e su i soccorsi anticipati durante l'annata; l'angheria più iniqua, nei prelevamenti al tempo del raccolto. Dopo aver faticato un anno, il così detto mezzadro si vedeva portar via dall'aja a tumulo a tumulo quasi tutto il raccolto: i tumuli per la semente, i tumuli per la pastura, e questo per la lampada e quello per il campiere e quest'altro per la Madonna Addolorata, e poi per San Francesco di Paola, e per San Calògero, e insomma per quasi tutti i santi del calendario ecclesiastico; sicché talvolta, sì e no, gli restava il solame, cioè quel po' di grano misto alla paglia e alla polvere, che nella trebbiatura rimaneva sull'aje.

Il sole s'era già levato, e capitan Sciaralla vedeva qua e là, nella distesa delle terre, sprazzar di luce qualche pozza d'acqua piovana o forse qualche piccolo rottame smaltato. Tutta la campagna vaporava, quasi un velo di brina vi tremolasse. Di tratto in tratto, qualche tugurio screpolato e affumicato, che i contadini chiamavano roba, stalla e casa insieme, e usciva da questo la moglie d'uno dei mezzadri per legare all'aperto il porchetto grufolante, e tre, quattro gallinelle la seguivano; innanzi alla porta rossigna e imporrita di quello, un'altra donna pettinava una ragazzetta che piagnucolava; mentre gli uomini, con

*vecchi aratri primitivi, tirati da una mula stecchita e da un lento asinello che si sfiancava nello sforzo, grattavano a mala pena la terra, dopo quella prim'acquata della notte.*⁷²

Prostředí, postavy a příběhy v románu *I vecchi e i giovani* jsou Pirandellovy mi vzpomínkami na mládí. Přes zjevnou kritiku místních, ale i celostátních, poměrů ve společnosti, které nastaly po tolik vytouženém sjednocení Itálie, je zde patrný velice silný pozitivní vztah, což je zjevné z toho, jak dobře si dobře vybavuje pečlivě uchovávané zvuky, vůně, barvy, dojmy a nálady své země, z nichž ty venkovské jsou mu mnohem dražší. Následujícím textem je čtenář rázem přenesen do časů letních prázdnin trávených v přírodě.

„In pochi giorni, da che era a Valsanìa, s'era rimessa quasi del tutto; si levava per tempo, ogni mattina; aspettava che il padre partisse con la carrozza, e veniva a raggiunger lui là per la vigna, e gli domandava tante cose della campagna: degli olivi, come si governano; dei gelsi, che a marzo colgono sangue di nuovo e, quando sono in

---

⁷² PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 14-15.

Překlad: „Po levé straně se nyní před ním rozkládala radostná krajina, jak to bývá v blízkosti moře, kraj plný mandlovníků, olivovníků a vinic. Už viděl Setu, osadu skládající se asi z padesáti baráků, postavených v řadě podél silnice, většinou skladů a zájezdních krčem, z nichž stoupal ostrý a trpký zápach moštu a mastná vlhlost hnoje; dále tam byly dílny podkovářů, klempířů a kolařů, uprostřed pak stála chatrč, která byla přeměněna v kostelík pro nedělní Bohoslužby. Sciaralla zahrnul na stezku mezi poli, aby ho nezahledli obhroublí venkované, kteří ho všichni znali, a zkrátka se dostal na pozemky patřící k Valsanii.

Kromě vinice, která byla pýchou Maura Mortary a jíž věnoval vášnivou péči, kromě starého saracénského olivového háje, lesa mandlovníků, několika hektarů obilných polí a zelinářské zahrady dole v široké rokli, což všecko tvořilo střední část vyhrazenou donu Kosmovi, bylo všecko ostatní rozděleno na drobné díly a pronajato za poloviční nájem chudým venkovanům, ne přímo od dona Hypolita, jemuž to léno patřilo, ale od nájemců nájemců: těm nestačilo, že žili ve městě jako páni z potu těch ubohých nešťastníků, nýbrž ještě je mučili tou nejnemilosrdnější lichvou a složitými pletichami špinavých smluv. Lichva se týkala osevu a závdavků během roku; nejzločinnější sužování se projevovalo vybíráním v době sklizně. Když se tak zvaný poloviční nájemce lopotil celý rok, tu viděl, jak mu odnášejí s mlatu hromádku po hromádce, skoro celou úrodu: hromádku za osev, hromádku za pastvu, tuhle za *lampu*, onu za hlídače, tuhle pro Pannu Marii Sedmibolestnou, jinou pro svatého Františka z Pauly a pro svatého Calogera a zkrátka skoro pro všechny svaté církevního kalendáře; a tak mu někdy zůstaly – a někdy nezůstaly – jen plevy, to znamená obilí smíšené se slámou a s prachem, jež zůstává při mlácení na mlatě.

Slunce už vyšlo a kapitán Sciaralla viděl, jak tu a tam v rozlehlé prostoře polí vytrysklo světlo z kalužiny dešťové vody nebo snad z nějakého malého smaltovaného střepu. Z polí se kouřilo, jako by se nad nimi chvěl závoj jinovatky. Čas od času se objevila nějaká sešlá a zakouřená chatrč, nazývaná venkovany roba, která byla zároveň stájí i obydlím: z jedné vyšla nájemcova žena a přivazovala ke kůlu přede dveřmi chrochtajícího vepřika; tři nebo čtyři slepičky běžely za ní; před rezavým a plesnivým vchodem do druhého domku česala jiná žena děvče, které poříkávalo; mužové zatím využívali prvního nočního deště a s námahou škrábali zemi starými primitivními pluky, taženými vychrtlou mulou nebo pomalou oslicí, která se námahou div z kůže nevyvlékla.“ (str. 30-31).

amore, per gettare, son molli come una pasta, poi si fermava sotto l'ombrellone del pino solitario laggiù dove l'altipiano strapiomba sul mare, per assistere alla levata del sole dalle alture della Crocca, in fondo in fondo all'orizzonte, livide prima, poi man mano cerulee, aeree e quasi fragili. Il primo a indorarsi al sole, ogni mattina, era quel pino là, che si stagliava maestoso su l'azzurro aspro e denso del mare, su l'azzurro tenue e vano del cielo.“⁷³

Nejpodstatnějším rysem tohoto románu jsou především typologie postav. Na základě Pirandellovy biografie a historie jeho rodiny lze v určitých postavách rozeznat jeho příbuzné a také místní vysoce postavené osoby. Pirandellova fantazie a vlastní zkušenosti jsou zde spjaty především s životními osudy příslušníků jeho rodiny. Jak již bylo řečeno v úvodu, Pirandellův otec Stefano byl účastníkem povstání na Sicílii a pak také mnoha dalších bojů, až na bitvu u Aspromonte, kdy se raději vrátil domů. Jeho spolubojovník a přítel Rocco Ricci Gramito se ale přihlásil ke královskému vojsku a byl na šest měsíců zajat. Když se pak Rocco vrátil s velkou slávou do Girgenti, znovu se shledal se svým přítelem, Stefanem Pirandellem. Tenkrát se Pirandellovi rodiče poznali. Caterina Ricci Gramitto byla starší ženou vychovanou otcem v hluboké víře ve vlastenecké ideály, rodina Ricci Gramito byla největším odpůrcem bourbonské nadvlády v celém Girgenti. Do Stefana se tedy zamilovala především proto, že byl příslušníkem Garibaldiho legií. Na základě těchto faktů si lze snadno představit, kolik příběhů a dobrodružných historek, týkajících se revolučních bojů, Pirandello doma vyslechl. Protože byl pak také svědkem deziluze ze ztráty morálky a neustále se objevujících nových bankovních skandálů, byl schopen popsat hořkost ze ztráty nejen politických ideálů, jak je vidět na postavě Roberta Auritiho, představujícího v románu jeho strýce Rocca žijícího v Římě, neustále zavřeného ve svém bytě mezi papoušky a opičkami, zcela rezignujícího na veřejný život.

---

⁷³ PIRANDELLO. *I vecchi e i giovani*. op.cit., str. 54.

Překlad: „Za těch pár dní, co byla na Valsanii, se skoro úplně vzpamatovala; každé ráno brzy vstávala; počkala, až otec v kočáře odjel, a pak za ním přicházela na vinici a vyptávala se ho na tolik věcí z venkovského života: jak se pěstují olivy; na moruše, které v březnu ženou znova do mízy, a když se blíží doba jejich lásky a mají vyrazit v květy, tu jsou měkké jako bláto; potom se zastavovala dole pod obrovským deštníkem osamělé pinie, kde náhorní plošina spadá příkře k moři a dívala se, jak vychází slunce v dalekých hloubkách obzoru nad výšinami Croccy, jež byly nejprve siné, potom modravé a nakonec vzdušné a skoro křehké. A každého rána dopadaly první paprsky zlatého slunce na tu pinii, která se majestátně odrážela od syté a drsné modrosti moře a od jemné a zozplývavé modře nebes.“ (str. 103.)

Závěr

Závěrem bych shrnul výsledek analýz vybraných literárních děl, které byly zaměřeny především na autorův vztah ke své rodné zemi, k Sicílii, abychom zjistili, do jaké míry byla Pirandellova tvorba ovlivněna jeho ostrovním původem.

Z výše uvedených analýz je zřejmé, že Pirandellův vztah k rodnému ostrovu byl velmi silný, což je patrné ze způsobu, jakým popisoval místní lidi, krajinu a celkovou atmosféru. Snad nejvýrazněji jsou sicilským prostředím ovlivněny jeho postavy, především jejich způsob chování a uvažování. Odlišnost místních společenských norem, rozdílný žebříček hodnot, silně zakořeněná pověřivost, zaostalost, chudoba, netečnost, prospěchářství, lakota, marný boj proti společenským předsudkům; to je pouze část z Pirandellových námětů, jež čerpaly inspiraci v sicilské realitě.

Především na románu *I vecchi e i giovani* a dramatu *Liola* je dobře patrné, kterým prostředím byl nejvíce okouzlen. Z Pirandellova láskyplného tónu při popisování sicilského venkova je zřejmé, že nejvřelejší vztah choval právě k těmto místům, jejichž předobrazem byla venkovská usedlost Caos, kde se narodil. Na základě vlastní zkušenosti a také, bohužel nedochované, sbírky lidových písní a pověstí, kterou zpracoval před odjezdem na univerzitu v Bonnu, a která mu měla sloužit jako základ pro jeho závěrečnou práci o agrigentském dialektu⁷⁴, představuje sicilský venkov v celé jeho kráse, včetně mnoha podrobností dokreslujících místní kolorit, například lidovými písněmi. Naopak prostředí ospalého maloměsta je popisováno s výrazným despektem, což lze pozorovat na mnoha příkladech spíše negativních popisů, jak Agrigenta, tak Empedoclova přístavu (viz analýza románu *I vecchi e i giovani*). Snad právě díky intenzitě zážitků jsou jeho díla zasazená do sicilského prostředí tak svěží a autentická, narozdíl od některých děl, kterým byla vyčítána jistá abstraktní, těžkopadná teozovitost.

Je ale také nutno zdůraznit, že Pirandellův vztah k Sicílii byl velmi rozporuplný. Na jedné straně se zde cítil jako naprostý cizinec, na druhé straně se sem pak vracel po celý

---

⁷⁴ SCIASCIA, Leonardo. *La corda pazza: Scrittori e cose della Sicilia*. 5. vyd. Turín: Einaudi, 1970, str. 110.

zbytek života ve svých dílech. Jeho rodný kraj se mu stal nevyčerpatelným zdrojem inspirace. Nejen na zde analyzovaných dílech lze pozorovat ostrou kritiku a zároveň hluboké okouzlení. Sicílie jako země protikladů a rozporů přímo vybízí k tomu, čemu Pirandello říkal „*sentimento del contrario*“ (procítění protikladu). Každý, kdo měl možnost tento fascinující ostrov navštívit, zažil jistě na vlastní kůži, co jsou to tyto sicilské protiklady. Krajina a příroda se zdají být na první pohled pozemským rájem, když se ale podíváme zblízka, objevíme často věci připomínající peklo. To platí jak pro „Pirandellovu“ Sicílii, tak pro tu současnou.

Zároveň ale Pirandello Sicílii bránil pokaždé, když měl pocit, že byla někým na základě předsudků urážena, nebo zesměšňována. Například v roce 1932 chtěl Emilio Cecchi, ředitel *Cinesu*, natočit film na motivy Pirandellovy povídky *Lontano* (Daleko), která odráží Pirandellovy vlastní pocity ze života na Sicílii. Cecchi si představoval, že rozpor mezi dvěma národy zdůrazní jejich rozdílné charaktery. Norsko, odkud pocházel hlavní hrdina, mělo být prezentováno jako svobodná a dynamická země, na rozdíl od úzkoprsé a ubohé Sicílie, kde byl protagonista vinou osudu nucen žít. Pirandello mu na to odpověděl: „Tutt'altro! Non era, nè poteva essere nelle mie intenzioni, di rappresentar barbara o di civiltà inferiore la Sicilia. Altra vita, altro sangue, altra natura, altri costumi, altri bisogni, altra sensibilità, altri sentimenti. È tutto qui.“⁷⁵

Jedním z důkazů, že Pirandello Sicílii ve svém nitru nikdy neopustil, ba naopak, jakoby nikdy neodjel, jsou jedna z jeho posledních slov. Den před svojí smrtí se svěřil nejstaršímu synovi Stefanovi, že vyřešil problém s třetím aktem hry *I giganti della montagna*: „C'è un olivo saraceno, grande, in mezzo alla scena: con cui ho risolto tutto.“⁷⁶ Podle Leonarda Sciasci tím neměl na mysli pouze to, že vyřešil zapeklitý scénický problém, ale že tato fráze také svým způsobem definovala celé jeho život a dílo: „L'olivo saraceno a simbolo della sua memoria, della Memoria. Potremmo anche dire: di Mnemosine che a tutte le Muse è madre e a quella di Pirandello particolarmente; di una

---

⁷⁵ SCIASCIA, Leonardo. *Alfabeto pirandelliano*. Milano: Adelphi edizioni, 1989, str. 64.

Překlad: „Rozhodně ne! Nebylo, a nemohlo být, mým záměrem představovat Sicílii jako barsbarskou, nebo zaostalou zemi. Je to jiný život, jiná krev, jiná povaha, jiné zvyky, jiné potřeby, jiná citlivost, jiné city. Všechno je to tady.“

⁷⁶ SCIASCIA. *Alfabeto pirandelliano*. op.cit., str. 50.

Překlad: „Uprostřed jeviště je velký saracénský olivovník, s nímž jsem vyřešil všechno.“

Mnemosine che in quel „luogo di metamorfosi“ si è trasformata in olivo: terragna, profondamente radicata, liberamente stornata ora ai venti acri che vengono dalla zolfara ora a quelli salmastri (anche di sale comico) che vengono dalla marina.“⁷⁷ Pro Pirandella byl starý olivovník velmi důležitým právě proto, že se zdál, jakoby celá staletí tiše trpěl a byl pouhým nezúčastněným svědkem událostí, tak jak se cítil být pouhým nezúčastněným svědkem života sám Pirandello, jelikož on prohlédl nepříjemnou hru naší vlastní mysli a reality, od útlého věku byl příliš citlivý na to, aby byl v tomto rozporuplném světě šťastný.

S ohledem na výsledky analýzy pouze několika vybraných povídek, dramát a jednoho románu lze konstatovat, že Sicílie měla na Pirandella, a následně také na jeho dílo, velmi výrazný, i když rozporuplný, vliv, který se projevoval nejen v autorově „životní filozofii“, založené na procítění protikladu, neustálého vnímání a uvědomování si mnoha protikladů, ale také, vzhledem k jeho poetice, v jeho literárním odkazu. Na rozdíl od Vergy, snažícího se postihnout realitu co nejvěrněji, a D` Annunzia, vytvářejícího umělecký ideál, kterému by se měla realita co nejvíce přibližovat, Pirandello oba přístupy k vytváření literárního díla propojoval. Principem jeho tvorby bylo co nejlépe vystihnout skutečnost, ale s výrazným přispěním umělcovi vlastní fantazie, životní zkušenosti či vzpomínek. Právě proto hrají Pirandellovi zážitky a vzpomínky v jeho díle tak podstatnou a nezastupitelnou roli. Jeho dílo totiž odráží nejen objektivní realitu, ale také jeho vlastní nejniternější pocity a názory.

---

⁷⁷ SCIASCIA, op.cit., str. 50.

Překlad: „Starobylý saracenský olivovník se stal symbolem určitého místa, symbolem jeho vlastní paměti, ale také paměti obecně. Dalo by se také říci: symbolem Mnemosyné⁷⁷, matky všech múz, a Pirandellových především. Mnemosyné, která se zde na tomto „místě proměny“ stala olivovníkem: zemitým, hluboce zakořeněným, svobodně ševelicím v buď v ostrých větrech vajících ze sirných dolů, nebo v těch slaných (solených také komikou) vajících od moře.“

Riassunto

Pirandello e Sicilia

Questa analisi ci servirà per scoprire quanto l'opera di Luigi Pirandello è stata influenzata dall'ambiente siciliano. Attraverso un'analisi focalizzata agli aspetti più notevoli e significativi nelle sue opere selezionate ci concentriamo al suo rapporto difficile con la sua terra d'origine.

Prima vedremo come è la natura dei Siciliani in generalo citando *La corda pazza* di Leonardo Sciascia, dove si trovano le osservazioni molto utili per capire il rapporto dei Siciliani con la loro terra, per capire in che maniera pensano e in che modo agiscono. Ci servirà il suo termine „sicilianità“ per esprimere in complesso la natura siciliana. Utilizzando anche le parole dello stesso Pirandello, scopriamo che la gente siciliana è molto introversa, chiusa dentro di sé, perchè hanno sempre paura delle invasioni, sono contenti con quel poco che gli ha regalato la sorte. Ci sono sempre presenti la paura, i timori, la diffidenza, le ossessioni nascosti, la violenza, il pessimismo e fatalismo.

Dopo ricerchiamo i momenti più importanti e significativi della vita di Pirandello in Sicilia, dalla sua infanzia fino alla giovinezza quando parte prima per Roma, poi per Bonn in Germania. Pirandello era già da bambino molto sensibile e intelligente, perciò percepiva molto della realtà siciliana, sia quella passata, sia quella presente. Tanto significativo per capire meglio il suo rapporto con la Sicilia è il suo rapporto con il padre, Stefano Pirandello, che era un exbrigadiere garibaldiano che s'arrabbiava spesso e facilmente. Piccolo Luigi aveva paura di lui e di conseguenza si sentiva „un figlio cambiato“, un figlio estraneo. Una volta la sua balia gli ha raccontato una favola delle streghe che scambiavano i bambini nella culla. E Pirandello credeva d'esser scambiato quasi per l'intera vita, voleva scappare, ma alla fine ci tornava molto spesso nella sua opera.

In seguito analizziamo alcuni testi selezionati per vedere come è stato influenzato e su quali temi Pirandello si concentra. Come primo testo prendiamo novella *La patente*, su cui mostriamo la superstizione profondamente radicata. Secondo testo è novella *La giara*, un testo della avarizia e fierezza. Terzo testo è novella *Pensaci, Giacomino!*, un testo esemplare della critica pirandelliana verso la superficialità della borghesia. Seguono due drammi, *Il berretto a sonagli* e *Liolà*, due delle opere più significative di questo autore.

L'analisi chiudiamo con il romanzo *I vecchi e i giovani*, l'opera più complessa di Pirandello, dove si notano molti aspetti biografici e storiografici.

Alla fine proviamo a scoprire in che modo Sicilia ha influenzato la vita e soprattutto l'opera di Pirandello. Alla base del suo rapporto con la Sicilia è certo il sentimento di essere un figlio cambiato, di un estraneo, un non appartenente. Pirandello aspramente criticava la società e la sua ipocrisia per esempio, ma dall'altra parte era affascinato dai contadini e dalla gente profana in generale. Insomma, ciò ch'è certo, Pirandello ci tornava per il resto della vita nelle sue memorie, che sono diventati una parte assai importante della sua opera.

Seznam použité literatury

- D'AMICO, Con un saggio biografico e il commento alle immagini di Maria Luisa Aguiere. *Album Pirandello*. Milano: Mondadori, 2007. ISBN 978-880-4569-299.
- CAMILLERI, Andrea. *Biografia del figlio cambiato: Il romanzo della vita di Luigi Pirandello*. 4. vyd. Milano: Rizzoli, 2004. Biblioteca Universale Rizzoli: Scrittori contemporanei. ISBN 88-17-12748-5.
- JIŘÍ PELÁN A KOL. *Slovník italských spisovatelů*. 1. vyd. Praha: Libri, 2004. Slovníky spisovatelů. ISBN 80-7277-180-9.
- PIRANDELLO, Luigi. *Novelle per un anno*. 2. vyd. Roma: Newton & Compton, 1998. I Mammut, 24. ISBN 88-7983-562-9.
- PIRANDELLO, Luigi. *Humor*. Vyd. 1. Praha: Havran, 2006, 220 s. ISBN 80-865-1565-6.
- PIRANDELLO, Luigi. *Čapka s rolníčkami*. 1. vyd. Praha: Artur, 2008. edice D, 48. ISBN 978-80-87128-03-9.
- PIRANDELLO, Luigi. *Staří a mladí*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství krásné literatury, hudby a umění, n. p., 1958.
- PIRANDELLO, Luigi. *Sicilská komedie (Liolà)*. Praha: Dilia, 1974.
- PIRANDELLO, Luigi. *Slunce a déšť*. Praha: Odeon, 1974.
- PIRANDELLO, Luigi. *Kůň na měsíci a jiné povídky*. V tomto souboru 1. čes. vyd. Překlad Alena Hartmanová. Bratislava: Slovart, 1997, 114 s. Pikola, sv. 3. ISBN 80-720-9050-X.
- PIRANDELLO, Luigi. *I vecchi e i giovani*. Milano: Oscar Mondadori, 1992. ISBN 88-04-36548-X.
- PIRANDELLO, Luigi, a cura di Alessandro D'AMICO, con la collaborazione di Alessandro TINTERRI. *Maschere nude*. 1. ed. Milano: Mondadori, 2004. ISBN 88-045-2375-1.

- SCIASCIA, Leonardo. *La corda pazza: Scrittori e cose della Sicilia*. 5. vyd. Turín: Einaudi, 1970. Saggi, 468.
- SCIASCIA, Leonardo. *Alfabeto pirandelliano*. Milano: Adelphi edizioni, c1989, 92 p. ISBN 88-459-0709-0.

Seznam internetových zdrojů

- BONGHI, Giuseppe. Introduzione generale alla poetica di Luigi Pirandello. [online]. 28.8.2011 [cit. 2012-07-18]. Dostupné z: http://www.classicalitaliani.it/pirandel/critica/Bonghi_introduzione_generale.htm
- PIRANDELLO, Luigi. *Maschere nude: Liolà* [online]. 4., odpovídající bilingvnímu vydání nakladatele Formiggini z roku 1917. Milano: Arnoldo Mondadori, 1997, 28.8.2011 [cit. 2012-07-25]. I Meridiani. Dostupné z: http://www.classicalitaliani.it/pirandel/drammi/07_pira_liol%C3%A0_d.htm
- SPINAZZOLA, Vittorio. *Il romanzo antistorico: Il sovversivismo dei Vecchi e giovani* [online]. Roma: Editori riuniti, 1990, 21.3.2008 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://www.pirandelloweb.com/intorno/vittorio_spinazzola_il_sovversivismo_dei_vecchi_e_i_giovani.htm
- SCIASCIA, Leonardo. *Pirandello e il pirandellismo* [online]. Palermo: Tip. A. Cappugi & Figli, 1953, 28.8.2011 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://www.classicalitaliani.it/pirandel/critica/Sciascia_Pirandello1.htm
- SIMEONE, Marialaura. Terra madre/madre terra - Pirandello, Sicilia, Agrigento. [online]. [cit. 2012-07-25]. ISSN 2280-6849. Dostupné z: http://www.pirandelloweb.com/intorno/marialaura_simeone_terra_madre_madre_terra_pirandello_la_sicilia_agrigento.htm
- TROMBATORE, Gaetano. Pirandello e fasci siciliani - saggio su "I Vecchi e giovani". *Da Riflessi letterari del Risorgimento in Sicilia* [online]. 1960 [cit. 2012-07-25]. Dostupné z: http://lafrusta.homestead.com/rec_pirandello_vecchi_giovani.html

